2002, ՀՈՒՆՎԱՐ Բ, ԹԻՎ 2 (118)

Քրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում նշվեց ՀՀ զինված ուժերի հիմնադրման 10-ամյակը

Կիրակի՝ հունվարի 27-ին, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում նշվեց ՀՀ զինված ուժերի հիմնադրման 10-ամյակը: Դեռ վաղ առավոտյան մայր տաճարում հավատացյալների հոծ բազմության մեջ առանձնանում էր մի խումբ, որ զատվում էր համազգեստով: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին սուրբ պատարագի էր եկել Հայոց բանակի բարձրագույն սպայական ողջ անձնակազմը՝ պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանի գլխավորությամբ:

Պատարագի ընթացքում հանդիսավոր կերպով ընթերցվեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակը՝ Հայոց բանակի հոբելյանի առիթով: Ապա կատարվեց Հանրապետական մաղթանք: Սրբազան արարողության ավարտին կատարվեց հոգեհանգստյան պաշտոն՝ զոհված ազատամարտիկների համար:

Հավարտ սբ. պատարագի՝ վեհարանի դահլիճում Ամենայն Հայոց հայրապետի նախագահությամբ տեղի ունեցավ հանդիսություն:

Հանդիսության ընթացքում ընթերցվեց Վեհափառ հայրապետի երկրորդ կոնդակը, որով Հայ Առաքելական եկեղեցու «Սբ. Ներսես Շնորհալի» շքանշանով, ծննդյան 75-ամյակի առթիվ, պարգեւատրվեց ՀՀ նախագահի զինվորական գծով խորհրդական եւ զինված ուժերի ռազմական տեսուչ գեներալ-գնդապետ Գուրգեն Դալիբալթայանը՝ իր քաջակորով առաջնորդությամբ հաղթանակով պսակված կարեւոր ու վճռական շատ մարտերի, հատկապես Շուշիի հերոսամարտի, ինչպես նաեւ հայրենիքին մատուցած այլ ծառայությունների համար:

Հայոց բանակի հոբելյանի առիթով շնորհավորելով զորահրամանատարներին՝ Վեհափառ հայրապետն ասաց. «Թող Աստված ամուր, զորեղ եւ հաղթական պահի ձեր աջը, աննկուն՝ ձեր կամքը, միշտ արի ու հաղթական՝ ձեր հոգին, որպեսզի երբեք չխաթարվի անդորրը մեր կյանքի այս փոքրիկ աշխարհում, որի մեծության տեսիլքը միշտ կրում ենք մեր հոգում, որը մեզ ոգեշնչում է, որը մեզ գոտեպնդում է, որը մեզ մղում է նոր սխրանքների»:

Իր հերթին՝ պաշտպանության նախարարն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին պարգեւատրեց ՀՀ պաշտպանության նախարարության «Զինանշան» հուշամեդալով:

«Վստահ եղեք, որ այսօրվա փառահեղ պատարագը շատ երկար ժամանակ մեզ կոգեւորի, այս փառահեղ պատարագը երկար ժամանակ մեզ կստիպի աշխատել շատ ավելի լավ, քան մենք այդ անում էինք: Փառք Աստծո, այսօր մենք ունենք պետություն, փառք Աստծո, այսօր մենք ունենք բանակ, փառք Աստծո, այսօր մենք կարող ենք ճակատներս բաց նայել մեր քույրերին, մեր կանանց, մեր երեխաներին», - ասաց ՀՀ պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանը:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն օրհնեց ՀՀ զինված ուժերի մարտական դրոշը եւ այցելեց Եռաբլուր

Հունվարի 28-ին՝ ՀՀ զինված ուժերի հիմնադրման օրը, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հետ այցելեց ՀՀ պաշտպանության նախարարություն՝ մասնակից լինելու նախարարությանը ՀՀ զինված ուժերի մարտական դրոշի հանձնման արարողությանը:

ՀՀ նախագահի հրամանագրով՝ ՀՀ զինված ուժերի մարտական դրոշը՝ իբրեւ խորհրդանիշ Հայոց բանակի փառքի ու հաղթանակի, նախարարությանը հանձնվեց զինված ուժերի առաջին հոբելյանի՝ 10-ամյակի առիթով: Հանդիսավոր պայմաններում դրոշը հանձնվեց ՀՀ պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանին:

Արարողության ընթացքում Վեհափառ հայրապետն աղոթք բարձրացրեց առ Աստված զինված ուժերի համար եւ օրհնեց մարտական դրոշը:

Հանդիսության ավարտից հետո Վեհափառ հայրապետն ու ՀՀ նախագահն իրենց շքախմբերով ուղղվեցին դեպի Եռաբլուր՝ հարգանքի տուրք մատուցելու զոհված ազատամարտիկների հիշատակին եւ ծաղիկներ դնելու նրանց գերեզմաններին: Եռաբլուր էին ժամանել նաեւ ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասյանը, ՀՀ եւ ԼՂՀ բարձրաստիճան պետական այրեր, զինվորականներ: Այցելուները կանգ առան անհայտ զինվորի եւ ՀՀ պաշտպանության առաջին նախարար Վազգեն Սարգսյանի գերեզմանների առջեւ, ուր Վեհափառ հայրապետն աղոթք բարձրացրեց հայրենյաց պաշտպանության համար ընկած մարտիկների հոգիների խաղաղության համար:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

Հայրապետական կոնդակը՝ ընթերցված Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում հունվարի 27-ին՝ ընթացքում սբ. պատարագի

Հայոց Ազգային Բանակի կազմաւորման տասներորդ փառապանծ տարեդարձի առիթով Միածնաէջ Մայր Աթոռից Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու շնորհաւորանքներն ենք բերում սիրեցեալ մեր ժողովրդի աշխարհասփիւռ բոլոր զաւակներին, մեր բանակի քաջարի զօրահրամանատարներին ու զինուորներին:

Իջման Սուրբ Սեղանի առջեւ գոհաբանական Մեր աղօթքն ենք առ Աստուած բարձրացնում, որ մեր ժողովուրդը Հայաստանի անկախութեան առաջին տարիներին խաղաղ ու պայծառ գալիքի հաւատով, Հայրենիք եւ Սփիւռք միասնական ջանքերով ամուր հիմքերը դրեց Ազգային Բանակի:

Արցախի ազատագրութեան ու Հայաստանի սահմանների պաշտպանութեան մարտերում ծնունդ առաւ Հայոց Բանակը: Ազատամարտիկների բոցավառ սրտերի վեհ սիրով ու աննկուն կամքով օրաւուր զօրացաւ, ուժ առաւ Հայկեան ազատատենչ ոգուց, Վարդանանց հաւատաւոր հոգուց, աննահանջ ու յաղթական դարձաւ սրբանուէր կեանքով հայ քաջորդեաց, ովքեր վասն հայրենեաց նոր պատերազմում համալրեցին անմահների զօրագունդը, «Որ հայրենեաց շողայ արեւ..., Որ հայրենեաց վարդեր բացուին...» եւ հաւատով, յոյսով, սիրով միաբան՝ միշտ կեցցէ Մայր Հայաստան:

Արդարեւ, Հայոց Ազգային Բանակի տասնամեայ ուղին՝ լեցուն փառաւոր յաղթանակներով, նոր պանծալի էջեր է յաւելում հերոսական մեր պատմութեանը:

Փառք Տիրոջը, որ Արցախում եւ Հայաստանում հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը ազատ եւ խաղաղ երկնքի ներքոյ իր նոր կեանքն է կերտում, որ այսօր առ Աստուած խնկաբոյր աղօթք է բարձրանում Գանձասարի հինաւուրց վանքի եւ Շուշիի Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցու նորոգուած խորաններից, Հայոց Արեւելեան բարձրիկ աշխարհի նուիրական սրբավայրերից:

Փառք Տիրոջը, որ հայ զօրահրամանատարի տաղանդը, հայ զինուորի քաջութիւնն ու հաւատարմութիւնը այսօր ծառայում են մեր անկախ Հայրենիքին:

Այս տօնական օրը Մենք աղօթք ենք բարձրացնում բոլոր այն հայորդեաց հոգիների համար, ովքեր իրենց կեանքը զոհաբերեցին յանուն այս խաղաղ առաւօտի՝ դառնալով նոր «զօրականք յաղթողք պսակեալ ի Քրիստոս»: Երիցս փառք նրանց անմահ յիշատակին եւ աստուածային օրհնութիւն նրանց լոյս հոգիներին:

Հայրապետական Մեր աղօթքն ու հայցն է, որ Տէրը Իր օրհնութեան մէջ խաղաղ պահի աշխարհը համայն, Ազատն Մասեաց հայեացքի ներքոյ պահպանի Հայոց Աստուածպարգեւ Հայրենիքը եւ միասնական պահի աշխարհասփիւռ մեր ժողովրդին ու հաւատարիմ՝ Աստուածկառոյց Սուրբ Էջմիածնի համազգային Ուխտին:

Թող Բարձրեալի Ամենակարող Աջը այսօր եւ միշտ զօրացնի ու պահպանի հայրենեաց պաշտպան Մեր սիրեցեալ որդիներին՝ զօրաց եւ զօրականաց հայոց:

Շնորհք, սէր եւ խաղաղութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ եւ ընդ ամենեսեան. ամէն:

Օրհնութեամբ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 25-ն Յունուարի յամի Տեառն 2002 եւ ի թուին Հայոց ՌՆԾԱ ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի ընդ համարաւ 78

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում տեղի ունեցավ «Ազգապատում» գրքի շնորհանդեսը

Հունվարի 21-ին, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի բարձր նախագահությամբ, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում տեղի ունեցավ Հայ եկեղեցու երախտաշատ հոգեւորական ու գիտնական, Կ. Պոլսի նախկին պատրիարք (1889-1908 թթ.) Մաղաքիա արք. Օրմանյանի «Ազգապատում» եռահատորի շնորհանդեսը՝ մասնակցությամբ Մայր Աթոռի միաբանների, գիտության եւ մշակույթի անվանի գործիչների:

Օրմանյանի կոթողային այս աշխատությունը Հայաստանում լույս է տեսնում առաջին անգամ՝ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի հրատարակությամբ: Ինքը՝ գրքի հեղինակը ժամանակին իր աշխատությունը ներկայացրել է որպես «Հայ ուղղափառ եկեղեցւոյ անցքերը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը յարակից ազգային պարագաներով պատմուած»: Այսօր էլ այն շարունակում է մնալ իբրեւ գիտական եզակի ու ամբողջական աղբյուր Հայ եկեղեցու պատմությամբ հետաքրքրվողների համար: Այս մասին վկայեցին նաեւ հանդիսության բանախոսները, որոնք միաժամանակ անդրադարձան Մաղաքիա սրբազանի կյանքին ու գործունեությանը: «Օրմանյանը յուրաքանչյուրին ներկայացնում է այն ճշմարտությունը, որ մեր ազգն ու եկեղեցին միահյուսված են: Ես վստահ եմ, որ Հայաստանյայց եկեղեցին պիտի շարունակի իր առաքելությունը մեր ժողովրդի մեջ»,- ասաց Վեհափառ հայրապետը՝ բարձր գնահատելով բոլոր նրանց, ովքեր ներդրում են ունեցել այս գրքի պատրաստման գործում:

Վեհափառ հայրապետի օրհնությամբ՝ գրքի հրատարակումը երկու տարի առաջ նախաձեռնել էր ՀՀ պետական համալսարանի աստվածաբանության ֆակուլտետի դեկան Տ. Շահե արք. Աճեմյանը: Ֆինանսական ծախսերը հոգացել է հայաստանցի բարերար Տիգրան Կարապետյանը: Ինչպես նշեց Շահե սրբազանը, ՀՀ ԳԱԱ-ի եւ ՀՀ պետական համալսարանի պատմության եւ աստվածաբանության ֆակուլտետների ջանքերով նախատեսվում է չորրորդ հատորյակի լույս ընծայումը, որտեղ ներկայացված կլինեն «Ազգապատումում» տեղ գտած տեղանունների, անձնանունների ու թեմաների ցանկեր: Առաջիկայում ընթերցողները կարող են օգտվել նաեւ գրքի համակարգչային տարբերակից:

«Ազգապատումի» երրորդ այս հրատարակությունը լույս է ընծայվել Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակի առիթով եւ մնայուն հիշատակ է՝ նվիրված հեղինակի 160-ամյա տարեդարձին:

Մաղաքիա պատրիարքը հեղինակ է նաեւ մեծարժեք այլ ուսումնասիրությունների, որոնց մեջ առանձնացվում են ֆրանսերեն գրված «Հայոց եկեղեցին», «Խոհք եւ խօսք», «Համապատում» աշխատությունները: Վերջինս 4 Ավետարանների համապարփակ մեկնությունն է, որի արեւելահայերեն թարգմանությունը Հայաստանում լույս է տեսել մի քանի տարի առաջ՝ կրկին Մայր Աթոռի հրատարակությամբ:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց ԱՄՆ Միջազգային զարգացման ծրագրի ներկայացուցչին

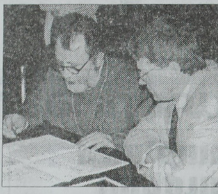

Հունվարի 23-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց ԱՄՆ Միջազգային գործակալության Եվրոպայի եւ Եվրասիայի գրասենյակի փոխտնօրեն Քենթ Հիլին:

Նորին Սրբությունը բարձր գնահատեց ամերիկյան կազմակերպության ներդրումը Հայաստանի տնտեսության զարգացման գործում եւ համոզմունք հայտնեց, որ այն իր նպաստն է բերում երկրի առաջընթացին ու ժողովրդավարական կառույցների ամրապնդմանը: Խոսվեց նաեւ եկեղեցու հետ հնարավոր համագործակցության շուրջ:

Հանդիպման ընթացքում ընդգծվեց եկեղեցու կարեւոր դերը հասարակության բարոյական նկարագրի ձեւավորման գործում: Այս առիթով Ամենայն Հայոց հայրապետն անդրադարձավ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի առաքելությանն ու առաջիկա ծրագրերին՝ առանձնացնելով հատկապես կրթական ծրագրերը:

Զրուցակիցներն անդրադարձան նաեւ Հայաստան ներթափանցած կրոնական կազմակերպություններին եւ նրանց գործունեությանն առնչվող խնդիրներին:

Գարեգին Բ կաթողիկոսը հանդիպում ունեցավ ԱԺ Նախագահի Արմեն Խաչատրյանի հետ

Հունվարի 25-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հանդիպում ունեցավ ՀՀ ԱԺ նախագահ Արմեն Խաչատրյանի հետ:

Նորին Սրբությունը շնորհավորեց ԱԺ նախագահին վերջերս Ուղղափառ ժողովուրդների միասնության միջազգային հիմնադրամի կողմից արժանացած մրցանակի համար:

Հայոց հայրապետը վստահություն հայտնեց, որ արժանանալով նման պարգեւի՝ պրն. Խաչատրյանը՝ իբրեւ ԱԺ նախագահ, առավել նախանձախնդրորեն հետամուտ կլինի քրիստոնեական արժեքների տարածման գործին՝ նպաստելով կրոնական կազմակերպությունների գործունեության համար օրենսդրական համապատասխան դաշտի ստեղծմանը: Նորին Սրբությունը միաժամանակ համոզմունք հայտնեց, որ միջազգային կազմակերպության մրցանակը զորացնում է ուղղափառ ժողովուրդների միջեւ եղբայրությունը՝ ի նպաստ բարոյական արժեքների ամրապնդման եւ համատեղ ջանքերով մարդկության կյանքում տեղ գտած տագնապահարույց խնդիրների լուծման:

Վեհափառ հայրապետին շնորհակալություն հայտնելով շնորհավորանքի համար՝ ԱԺ նախագահը նշեց, որ Ուղղափառ ժողովուրդների միասնության միջազգային հիմնադրամի կողմից իրեն տրված պարգեւը բարձր գնահատական է առաջին հերթին ժողովրդին, եկեղեցուն ու պետությանը:

Անդրադառնալով եկեղեցի-պետություն հարաբերություններին՝ ԱԺ նախագահը շեշտեց օրենսդրորեն Հայ Առաքելական եկեղեցուն աջակցելու անհրաժեշտությունը, որպեսզի առավել հստակեցվեն Մայր եկեղեցու առաքելությունն ու դերը ժողովրդի կյանքում:

Հանդիպումն ավարտվեց աղոթքով: Նորին Սրբությունը հայրապետական իր օրհնությունը տվեց ԱԺ նախագահին՝ ընծայելով նաեւ վերջերս Մայր Աթոռի հրատարակությամբ լույս տեսած Մաղաքիա արք. Օրմանյանի «Ազգապատումի» եռահատորը:

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի տեղեկատվական համակարգ

ԷԺԱՆԱԳԻՆ «ՄՆՈՒՆԴ»՝ ԹԱՆԿ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՈՎ

Արեւմուտքից բազմիցս խաբված հայերս կամ շատ միամիտ պետք է լինենք եւ կամ մամոնայի գերի, որ կրկին կարողանանք դառնալ նրա գաղափարախոսության խոսնակը եւ մարտահրավեր նետելով սեփական պետությանն ու դարերի փորձությամբ անցած ազգային հավատքի տանը՝ ասենք. «Որտե՞ղ գրված է, թե հայը անպայման Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցւո անդամը պետք է լինի»: Զարմանալի հարցադրում, պարոն Ռոբեն Լեւոնյան: Իսկ որտե՞ղ է գրված, որ օտարածին եւ ոչ մեծ կենսագրություն ունեցող եկեղեցու ներկայացուցիչն իրավունք ունի յուրացնելու Հայ Առաքելական Եկեղեցու ողջ ժառանգությունն ու սեփականատիրոջ իրավունքով խոսի հայի հետ՝ այն էլ 2000-ամյա պատմության կտրվածքով: Որտե՞ղ է գրված, որ խորվիրապյան խորախորհուրդ լույսն իր ծոցում անբեղմ եկեղեցուց կարելի է կտրել սեփական զավակներին ու տանել մանկուրտացման ճանապարհով: Որտե՞ղ է գրված, որ հենց այդ զավակներին կարելի է մոլորեցնել՝ Հայոց Եկեղեցու աղոթքներով ու շարականներով: Մի՞թե ազնիվ է Ավետարանական եկեղեցու ուսմունքն ու խոսքը քարոզել Առաքելական Եկեղեցու վանքերի ու եկեղեցիների «ֆոնի» վրա՝ դրանք ներկայացնելով իբրեւ սեփական (այսինքն՝ Ավետարանակա՞ն) Եկեղեցու սրբություններ, հրատարակություններ իրականացնել խաչքարերի, մանրանկարների ու սրբապատկերների պատկերներով՝ դրանք օգտագործելով որպես խայծ ժողովրդի ոչ հասուն զանգվածներին սեփական ցանցը գցելու համար: Քրիստոնյայի համար արդյո՞ք քրիստոնեական է, երբ մարդկանց մկրտում եք Հայ Առաքելական Եկեղեցում, ըստ խորհրդի՝ դարձնում նրան այդ Եկեղեցու անդամը եւ ապա, ոտնահարելով սուրբ խորհուրդը, ուրիշի արգանդից ծնվածին գողանալով՝ որդեգիր դարձնում: Մկրտության խորհրդին այսպիսի անլուրջ մոտեցումը նշանակում է, որ ձեզ համար՝ իբրեւ քրիստոնյաների, Մկրտությունն ընդհանրապես սրբություն չէ, հոգու վերածնունդ չէ, այլ ընդամենը՝ ձեւական մի գործողություն: Որտե՞ղ, ո՞ր Ավետարանում է գրված, որ բարեգործությունը, ողորմությունը հիմք է տալիս դրանով հոգիներ գնելու, սրբությունների «հասցեները» փոխելու, ազգային հոգեբանությունը, մշակույթն ու ավանդությունը խեղելու: Սա՞ է Ձեր մատուցած սնունդը: Այդ «մեղրաբլիթի» համը ծանոթ է հայերիս դեռեւս 19-րդ դարի սկզբներից, մանավանդ, երբ դրանք մատուցողները հրաշալի սովորել են պահի օգտագործումը. Արեւմուտքի կրոնա-քաղաքական շատ-շատ գաղափարախոսությունների համար մարդորսության հրաշալի ժամանակներ հանդիսացան առավելապես հենց նույն Արեւմուտքի թողությամբ կատարված հայոց ցեղասպանության դաժան տարիները: Մի՞թե այսօր նույն ուղղակի եւ անուղղակի իմաստակիր սնունդը չէ, որ բաշխում եք Հայ Առաքելական Եկեղեցու զավակներին՝ շահարկելով Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական դժվարությունները:

Ցավոք՝ հայի կյանքում պատմականորեն քիչ չեն եղել ժամանակներ, երբ առկախ է եղել հայի ապրելու կամ մեռնելու խնդիրը, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին էլ, աստվածաշնչյան հարազատ մոր նման, նախընտրել է իր զավակի կյանքը՝ նրան հաճախ խորթին թողնելով: Ցավալին այս դեպքում այն է, որ խորթի դերում հանդես է գալիս հայ մարդը: Անշուշտ ողջունելի է, երբ հայը, հետեւելով իր՝ լուսավորչահիմն եկեղեցու փառավոր հայրերի օրինակին, շրջում է աշխարհով մեկ եւ ճշմարիտ Աստծո լույսն ու Ավետարանն է քարոզում հեթանոսներին, ասել է թե՝ այլադավաններին, սակայն երբ 1700 տարվա Եկեղեցու հավատացյալներին եք փորձում «դարձի» բերել եւ այն էլ հենց քրիստոնեության հնագույն օրրաններից մեկում՝ Հայաստան աշխարհում, որակումը թողնում ենք Ձեզ:

Կարծում ենք՝ մեզանից ոչ պակաս գիտեք, որ 1700 տարի շարունակ Հայաստանյայց Եկեղեցին է իր թեւերը փռել ամեն մի հայի վրա՝ դառնալով նրա հոգեմտավոր ու ֆիզիկական գոյության ու միասնականության միակ երաշխիքը, նրա անկրկնելի ու առինքնող մշակույթի ստեղծողը: Նա է եղել ոչ միայն մեր ազգային գաղափարախոսության կրողը, այլեւ ազգային-ազատագրական պայքարի ջատագովն ու անմիջական մասնակիցը: Հիշենք, թե որքան հայ հոգեւորականներ, վասն հավատի ու հայրենիքի, նաեւ մարտի ելան թշնամու դեմ եւ կրոնավորի իրենց ճակատը ներկեցին նահատակության արյունով, երկիր ու հայրենիք պահեցին՝ արժանապատվորեն կրելով Քրիստոսի ու հայրենիքի զինվորի վեհ կոչումը: Եվ այդպես միշտ, այդպես եւ այսօր՝ Ավարայրից մինչեւ Սարդարապատ, Բաշ-Ապարանից մինչեւ արցախյան գոյապայքար:

Սա, եթե ո՛չ Դուք, պարո՛ն Լեւոնյան, ապա հրաշալի գիտակցել եւ գիտակցում են ազգի լավագույն զավակները, որոնք ամենուրեք ու միշտ եւ ոչ մի գնով, որքան էլ դրանք գայթակղեցուցիչ են եղել ու են, չեն դավաճանել, չեն օտարվել Մայր Եկեղեցուց, չեն ուրացել նրա բացառիկ ու նմանը չունեցող դերակատարությունն ազգի կյանքի բոլոր ոլորտներում:

Հայտնի բան է, որ դիմազուրկ արված ազգն այլեւս ազգ չէ:

Ուստի չկա որեւէ ճշմարիտ հայ, ազգային արժեքներն ու գաղափարները սեփականից վեր դասող իմաստուն մեկը, որն իրեն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուց դուրս զգա: Հայ Եկեղեցուց դուրս առնվազն միայն օտարն է լինում: Եվ նա, ով փորձում է խարխլել Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու հիմքերը, ոչ միայն այլադավան է, այլեւ հայ ժողովրդի ու պետության թշնամին:

Ի վերջո հայի՝ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու անդամ լինելու հրամայականը, որը Ձեզ խիստ հուզում է, պատմականորեն է գրված մեր ճակատին, մեր մաշկի տակ, մեր հոգու պաստառին եւ գրված է մեր սրբերի ու նահատակների հեղված արյամբ:

Աստղիկ ՍՏԱՄԲՈԼՑՅԱՆ

Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԶՈՐԱՎԱՐ

Քրիստոսի սուրբ հավատի համար մարտնչող անվեհեր մարտիկ ս. Սարգիսը սիրելի է եղել հայ ժողովրդին։ Հայ իրականության մեջ ընդունվել է իբրեւ քարոզիչ-զորավար, որի մի ձեռքում շողացել է սուրը՝ պատրաստ խորտակելու աներեւույթ եւ ընդդիմամարտ գազանին, մյուս ձեռքում՝ Քրիստոսի Ս. Ավետարանը՝ ի բժշկություն եւ ի մխիթարություն վշտահար ու ծարավի հոգիների։

Կապադովկիայում ս. Սարգիսը հռչակավոր զորավար էր, իր բարեպաշտ վարքի համար Աստված նրան զարդարել էր Ս. Հոգու շնորհներով. ինչ որ Աստծուց խնդրում էր, ստանում էր, ինչ որ ձեռնարկում էր, Աստծո կամքով՝ հաջողությամբ ավարտում էր։ Կոստանդիանոս կայսրը բազմաթիվ նվերների հետ միասին նրան տվել էր ստրատեղության՝ զորքի հրամանատարության պատիվը։ Սակայն նա երբեք չէր հետապնդում նյութական շահ կամ սնոտի փառք, այլ միշտ աստվածահաճո գործեր էր անում։ Սրա համար էլ Աստված պատերազմի դաշտում միշտ հաղթություն էր տալիս սրբին։ Երանելին, շրջելով իր իշխանության տակ գտնվող քաղաքներում եւ գյուղերում, բոլորի առաջ բացում էր աստվածգիտության ճանապարհը, քանի որ մանկուց հմուտ էր Հին եւ Նոր Կտակարաններին։ Իր վարքով օրինակ էր Քրիստոսի ճշմարիտ զինվորի. աչքի էր ընկնում մարդասիրությամբ, օգնում բոլորին եւ սրա դիմաց էլ վարքագրի եւ շարականագրի կողմից անվանվեց «երագահաս» կամ «աստենահաս»։

361/3 թ. Հռոմեական կայսերական գահին անցավ Հուլիանոս Ուրացողին։ Եկեղեցու խաղաղությունը վրդովվեց, մի ահավոր հալածանք սկսվեց Քրիստոսի Եկեղեցու դեմ։ Բազմաթիվ եկեղեցականներ, զինվորականներ, ռամիկներ զանազան տանջանքներով նահատակվեցին, շատերն էլ բռնեցին փախուստի ճանապարհը։ Ս. Սարգիսին՝ տեսիլքով հայտնվում է Հիսուս Քրիստոսը եւ հայրենիքից հեռանալու հրաման տալիս, պատվիրում գնալ այն երկիրը, որտեղ նրա համար նահատակության պսակ է պատրաստված։ Նա հանձնվում է Աստծո կամքին։ Նրա հետ էր որդին՝ Մարտիրոսը, որը չէր զիջում հորը թե՛ մարմնական քաջագործություններով եւ թե՛ հոգու առաքինություններով։ Նրանք գալիս են Հայաստան, այստեղ գտնում Տիրան արքայի (338-350) մոտ։ Սակայն լսելով, որ Հուլիանոս Ուրացողը պատերազմ է սկսել Պարսկաստանի դեմ եւ արդեն հասել է Անտիոք ու չարչարում է քրիստոնյաներին, Հայոց արքան կայսեր հետ անախորժությունից խույս տալու համար խնդրում է ս. Սարգսից՝ հեռանալ Հայաստանից եւ գնալ Շապուհ արքայի մոտ (309-379)։ Ս. Սարգիսը որդու հետ գնում է Պարսկաստան։ Շապուհ արքան մեծ ուրախությամբ եւ սիրով ընդունում է նրան ու մի քանի զորագնդի հրամանատար է նշանակում։ Ս. Սարգիսը մասնակցում է բարբարոսների դեմ մղված բազմաթիվ պատերազմների, եւ Աստված նրան ամենուրեք հաջողություն է շնորհում։ Այստեղ նույնպես չի դադարում քարոզել Ավետարանի խոսքը եւ օգնել կարոտյալներին ու որբերին։

Ըստ վարքագրի՝ հռոմեական զորքերը հասել էին Պարսկաստանի սահմաններին, եւ ս. Սարգիսը մեծաթիվ զորքով դուրս է գալիս նրանց դեմ։ Տեսնելով հռոմեական լեգեոնները՝ պարսկական զորքի մեջ խուճապ է ընկնում, եւ նրանք խնդրում են զորավարին, որ ետ դառնան, սակայն ս. Սարգիսը, լցված Ս. Հոգու շնորհներով, քաջալերում եւ Քրիստոսի հաղթական Ավետարանն է քարոզում նրանց։ Սրբի խոսքերից ազդված՝ շատերը մկրտվում են նրա հետ եկած քահանաների ձեռքով։ Դրանից հետո նրանք, ոգեւորված ու զորացած Ս. Հոգով, հարձակվում են թշնամու վրա եւ ջախջախում։ Սակայն զինվորներից ոմանք, չարի դրդմամբ, ամբաստանում են արքայի առջեւ, իբր թե զորավարն ապստամբել է նրա դեմ՝ Նազովրեցի Հիսուսի ուսմունքը քարոզելով։ Սա շատ է խռովեցնում Շապուհին, եւ ավագանու խորհրդով՝ ս. Սարգսին հրավիրում է արքունիք։ Զորավարի մոտ ուղարկում են որդուն՝ Մարտիրոսին, պալատական մի քանի երեւելի անձանց հետ։ Սակայն ճանապարհին նրանց գերեվարում է հռոմեական գնդերից մեկը։ Սուրբը, այս դեպքի մասին իմանալով, խիստ տրտմում եւ աղոթքի է կանգնում։ Երեք օր ու գիշեր ո՛չ ուտում է, ո՛չ խմում՝ Աստծուց խնդրելով որդու վերադարձը։ Եվ ահա չորրորդ օրը մի հռոմեացի հեծյալ բերում է պատանուն եւ ցանկանում տեսնել նրա հորը ու պատմել, թե ինչպես գերեվարողները նույն օրը մահացել են, իսկ իրենց զորավարին երազում հրամայվել է պատանուն վերադարձնել հորը։ Մարտիրոսի ազատության օրն ամբողջ բանակը ցնծության մեջ էր։ Աստվածային այս հրաշքի լուրը շուտով հասնում է նաեւ արքունիք։ Ս. Սարգիսը, տեղեկանալով արքայի հրամանի մասին, շտապում է արքունիք։

Գործ՝ Գեւորգ Ղազարյանի (Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի Ա լսարանի սան)

Այդ օրերին աստվածների տոնն էր։ Արքայի հրամանով՝ բոլորը հավաքվում են ատրուշանի շուրջ, որտեղ կանգնեցված էին տասներկու կուռքերի արձանները։ Պարսից արքան սրբին հրավիրում է զոհ մատուցելու կրակին եւ խունկ ծխելու կուռքերի առաջ, բայց ս. Սարգիսը վճռականապես հրաժարվում է։ Զայրույթով լցված Շապուհը հրամայում է նրան շղթայակապ քարշ տալ փողոցներով, ապա կրկին բերել ատրուշանի մոտ։ Մտածում է, որ նա փոխած կլինի իր մտադրությունը։ Կանգնելով արձանի դիմաց՝ սուրբն աղաղակում է. «Օգնի՛ր ինձ, Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս, ինչպես օգնեցիր պատերազմների մեջ»։ Խաչակնքում ու ձեռքի շղթաներով հարվածում, փշուր-փշուր է անում դրանք։ Ներկա գտնվող քրմերն ու հեթանոսները մոլեգնած հարձակվում են ս. Սարգսի ու նրա որդու վրա, որդին սպանվում է՝ հաստատելով իր Մարտիրոս (հունարեն՝ վկա) անունը, քանի որ իր արյունով վկայեց Քրիստոսին։ Այս քաջարի քայլն ապշեցնում է եւ՛ ներկաներին, եւ՛ արքային, այդ իսկ պատճառով նա, շփոթված, չի հրամայում միանգամից սպանել ս. Սարգսին, այլ բանտ է նետել տալիս։ Նույն օրը՝ երեկոյան, Ինքը՝ Քրիստոսը, հրեշտակների զորքով հանկարծակի գալիս ու քաջալերում է նրան։ Այդ ժամ բանտը լցվում է պայծառ լույսով, եւ սրբի շղթաները փշրվում են։ Լուսեղեն փառքի այս նշանը զարմացնում է ներկաներին, եւ լուրն անմիջապես հաղորդում են Շապուհին։ Արքան իր մոտ է կանչում ս. Սարգսին եւ փորձում բազում փաղաքշական խոսքերով ետ կանգնեցնել հավատքից։ Չկարողանալով համոզել նրան՝ հրամայում է նրան քաղաքից դուրս տանել եւ սպանել։ Երբ դահիճը սրով կտրում է սրբի գլուխը, այդ պահին լույս է ծագում նրա մարմնի վրա, ու մի ձայն է լսվում, որ երկինք էր հրավիրում նրան։ Այդ լույսի բոցից հեթանոսներից շատերը վառվում են։ Կատարվածը տեսնելով՝ զինվորներից տասնչորսն ընդունում են Քրիստոսին եւ հավատում Նրա անվանը։ Արքան, իմանալով զինվորների մասին, հրամայում է բոլորին նահատակել եւ մարմինները պղծել։ Հավատացյալները գիշերով գալիս եւ ազատում են սրբերի մարմինները ու Մարտիրոսի մարմնի հետ պատվով թաղում։

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին ս. Սարգիս զորավարի, նրա որդի Մարտիրոսի եւ տասնչորս զինվորների տոնը հիշատակում է Առաջավորաց պահքի շաբաթ օրը։ Հարկ ենք համարում տեղեկացնել մի սովորության մասին, որ տեղ է գտել մեր ժողովրդի մեջ։ Լուսավորչի կողմից սահմանված Առաջավորաց պահքի շաբաթ օրը ս. Սարգսի հիշատակության օրն է, եւ շատ հաճախ ժողովուրդն այն թյուրիմացաբար անվանում է ս. Սարգսի պահք։

Արդեն մի քանի տարի է, ինչ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Հայրապետի կարգադրությամբ՝ ս. Սարգսի տոնը հռչակվել է իբրեւ Երիտասարդների օրհնության օր։ Այդ օրը եկեղեցի գալով՝ երիտասարդներն ու աղջիկները հայցում են սրբի բարեխոսությունը, մասնակցում ս. պատարագին եւ քահանայից ստանում նաեւ մասնավոր օրհնություն։ «Հիշի՛ր քո Արարչին քո երիտասարդության օրերին, քանի դեռ չեն եկել դառնության օրերը» (Ժողովող ԺԲ 1)։

Սարգիս դպիր ՅԱԶԻՉՅԱՆ
Սեւանի Վազգենյան հոգեւոր դպրանոցի սան

ՔԱՐՈԶ Ա

ԵՐԱՆԻՆԵՐ

ԸՍՏ ՍԲ. ԳՐԻԳՈՐ ՆՅՈՒՍԱՑՈՒ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Սուրբ Գիրքը մեզ ուսուցանում է, որ գոյություն ունի երկու տեսակի հարստություն, մեկը՝ փափագելի, մյուսը՝ դատապարտելի։ Պետք է հետամուտ լինել առաքինության գանձերին եւ մերժել նյութական հարստությունը, որովհետեւ առաջինը հոգեւոր վաստակ է, իսկ վերջինը խեղաթյուրում է ողջախոհությունը։ Տերը մեզ պատգամում է զերծ մնալ նյութական գանձերից, որովհետեւ դրանք ցեցերի կերակուր եւ գողերի գայթակղություն են սոսկ (հմմտ. Մատթ. 6. 19)։ Նա մեզ հորդորում է նախանձախնդիր լինել հոգեւոր գանձերի, որոնք անմատչելի են ապականության համար։ Ցեցերին ու գողերին հիշատակելով՝ Տերը ցույց է տալիս, թե ինչն է կործանում հոգու գանձերը։ Արդ, եթե աղքատությունը հարստության հակապատկերն է, ապա նմանապես պետք է բացահայտել աղքատության երկու բեւեռները՝ մեկը մերժելի, մյուսը՝ երանելի։ Եթե մարդը աղքատ է ժուժկալությունից, արդարամտությունից, իմաստնությունից, խոհեմությունից կամ նման այլ մեծարժեք գանձերից, թշվառական է ու ողորմելի, որովհետեւ զուրկ է ճշմարիտ արժեքներից։ Իսկ եթե նա հոժարակամ աղքատ է չարից, եթե նրա ներաշխարհում դիվային գանձեր չկան թաքնված, եւ նա նախանձախնդիր է հոգով, ապա անկորնչելի գանձ է կուտակում, որն է՝ չարից աղքատ լինելը։ Նա վայելում է երանելի կոչվող աղքատությունը, որի պտուղը երկնքի արքայությունն է։ Դարձյալ անդրադառնանք գանձերի խնդրին՝ թույլ տալով, որ խոսքը հայտնի դարձնի թաքնվածը։ «Երանի՜ հոգով աղքատներին»,- ասում է Նա։ Նախորոք ասվել եւ հիմա էլ ասվում է, որ առաքինի կյանքի վերջը նմանվելու է Աստծուն։ Մարդն անկարող է օրինակել կրքերից զերծ մաքրությունը, որովհետեւ ուղղակի անհնարին է, որ կրքերի մեջ թաղված կյանքը նմանվի իր համար անմատչելի Բնությանը։ Հետեւաբար եթե, ինչպես առաքյալն է ասում (հմմտ. Ա Տիմ. 6. 15), միայն Աստվածայինն է երանելի, մարդն այդ երանությանը բաժնեկից է դառնում՝ Աստծուն նմանվելով, բայց, մյուս կողմից, եթե անհնարին է նմանվել Աստծուն, ուրեմն երանությունը հասու չէ մարդկային կյանքին։ Այնուամենայնիվ, կան աստվածային բաներ, որոնք կարող են օրինակել նրանք, ովքեր փափագում են։ Որո՞նք են դրանք։ Հոգով աղքատ լինելը խոսքը համարում է հոժարակամ խոնարհությունը։ Առաքյալը բերում է Աստծու աղքատության օրինակը՝ ասելով. «... Ձեզ համար աղքատացավ Նա, որ հարուստ էր, որպեսզի դուք Նրա աղքատությամբ հարստանաք»

(Բ Կորնթ. 8. 9)։ Աստվածային Բնությանը պատկանող մնացած ամեն ինչ գերազանցում է մարդկային բնության սահմանները, իսկ խոնարհությունը բնութենակից է մարդուն։ Արդ, եթե Աստծուն օրինակենք այն ամենում, ինչը հնարավոր է մեր բնության համար, կզգեստավորվենք երանությամբ։ Բայց առանց տքնանքի խոնարհության հասնել անկարելի է։ Այն ավելի շատ ջանք է պահանջում, քան որեւէ այլ առաքինություն։ Ինչո՞ւ։ Թեեւ մարդու մեջ բարի սերմեր են սերմանվել, սակայն նրա նիրհի ժամանակ արմատավորվել է մեր կյանքի թշնամու ցանած չար սերմերից ամենազորավորը՝ հպարտության որոմը։ Սատանայի անկման պատճառը թշվառ մարդկությանն էլ կործանման մատնեց։ Ոչ մի չարիք մեր բնության համար այնքան աղետալի չէ, որքան հպարտության պատճառած չարիքը։ Եվ քանի որ ամբարտավանության այս արատն արմատավորված է մարդկության գրեթե բոլոր արարածների մեջ, Տերը Երանիները հենց այդտեղից է սկսում։ Նա մեր բնությունից արմատախիլ է անում հպարտությունը՝ մեզ հորդորելով նմանվել Իրեն՝ ճշմարիտ Երանելիին, որ հոժարակամ աղքատացավ։ Այսպես, ինքնահոժար աղքատությամբ միայն կարելի է բաժնեկից լինել Նրա երանությանը։ Ինչպես առաքյալն է ասում. «Ձեզանից յուրաքանչյուրը թող խորհի այն, ինչ որ կա Քրիստոս Հիսուսի մեջ, Որը Աստծու կերպարանքով էր, բայց Աստծուն հավասար լինելը հափշտակություն չհամարեց, այլ Իր անձը ունայնացրեց ծառայի կերպարանք առնելով...» (Փիլիպ. 2. 5-7)։ Աստծու համար կա՞ ավելի մեծ աղքատություն, քան ծառա լինելը։ Արարչագործության Տիրոջ համար ի՞նչն է ավելի խոնարհ, քան մեր տկար բնությանը բաժնեկից լինելը։ Իշխանների Իշխանը, տերերի Տերն ինքնակամ հագնում է ծառայի պատմուճանը։ Համայնի Դատավորը դառնում է իշխանավորների հպատակը։ Արարչության Տերն ապաստանում է քարայրում։ Նա, Ով Իր ձեռքերում է պահում տիեզերքը, իջեւանում տեղ չգտնելով՝ օթեւանում է մսուրում։ Կատարելապես Մաքուրն Իր վրա է վերցնում մարդկային բնության աղտը։ Ահա ինքնահոժար աղքատության չափանիշը։ Կյանքը մահ է ճաշակում, Դատավորը դատաստանի առաջ է կանգնում, կյանքի Տիրակալը մահվան է դատապարտվում, երկնային բոլոր զորությունների Թագավորն Իրենից չի հեռացնում դահիճների ձեռքերը։ «Սրանո՛վ չափեք ձեր խոնարհությունը»,- ասում է Նա։

Շարունակելի

Պատրաստեց
Հասմիկ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆԸ

ԿԱՆԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄԸ

Երկու սեռերի աստվածաբանական միությունը ջատագովելու նպատակով հայր Ալեքսանդր Շմեմանը գրում է. «Կանանց ձեռնադրության խնդիրը պետք է դիտարկվի եւ քննարկվի տղամարդու եւ կնոջ սուրբգրային վարդապետության, այսինքն՝ քրիստոնեական սուրբգրային եւ վարդապետական անթրոպոլոգիայի (մարդաբանության) շրջանակներում եւ ոչ թե «մարդու իրավունքների», «հավասարության» տեսանկյունից: Չափանիշներ, որոնց կարողությունը՝ բավարար կերպով արտահայտելու տղամարդու եւ կնոջ մասին քրիստոնեական ընկալումը, մեղմ ասած, հարցական է»: Սա քրիստոնեական մարդաբանությունը փրկության պատմության տեսանկյունից ճիշտ հասկանալու համար էական հիմնակետ է: Հետեւաբար՝ տղամարդու եւ կնոջ միջեւ գերազանցություն կամ ստորակայություն գոյություն չունի մարդ էակի արարման առաջին իսկ վայրկյանից՝ որպես պատկերը Եռամի Աստծու մինչեւ «նոր արարչագործության» (Բ Կորնթ. Ե 17) առաջին օրը, այսինքն՝ Աստծու Որդու

մարմնացումը՝ որպես ամբողջ արարչագործության փառավորություն եւ «կյանք Քրիստոսով»: *(Աստծու Որդու մարմնացումը, լինելով ամբողջ արարչագործության փրկությունը, ավելի խորն է իր իմաստով, քան սոսկ փառավորությունը՝ հիմնադրելով եզակի քրիստոնեական մարդաբանությունը որպես չափահասություն թեոսիս-աստվածացման մեջ, որը հայրերն ընկալում են որպես մարդու վերջնական նպատակը. «Աստված մարդացավ, որպեսզի մարդն աստվածանա»: Սուրբ Գրիգոր Նյուսացու ձեւակերպմամբ. «Նա ներթափանցեց մեր բնության բոլոր մասերի մեջ, որպեսզի մեր բնությունն այս երկնային թափանցմամբ փրկվի մահից... Նրա վերադարձը՝ հարությունը մահվանից, մեր մահկանացու ցեղի համար գրավական է մեր վերադարձի դեպի անմահություն»)*: Այս ելակետից՝ երկու հատկանիշների՝ այրության եւ կանացիության կատարյալ միությունը խորությամբ ճանաչվում է զանազանության մեջ՝ որպես երկու տարբեր գեներ, տարբեր հիպոստասներ (անձեր)՝ հավասար եւ միացած՝ ըստ իրենց էության սիրո կապի: Այսպիսով՝ որոշակի է դառնում, որ մարդու էությունը ոչ թե նյութն է (հող եւ փոշի), որից նա ստեղծվել է, այլ հիմնված է Կատարելատիպի վրա, Ում կողմից ձեւավորվել է եւ ձգտում է դեպի Նա: Համապատասխանաբար՝ կատարելատիպի մասին ըմբռնումը սահմանում է «Աստծու պատկերով» արտահայտության օնթոլոգիական (գոյաբանական) նշանակությունն ու իմաստը՝ շեշտելով, որ մարդու բնական եւ հարազատ կարգավիճակը պետք է ըմբռնել գոյաբանորեն (օնթոլոգիապես)՝ հստակ կերպով ընդունելով նրան որպես աստվածաբանական էակ: *(Այս բանաձեւումը պողոսյան մարդաբանության հիմքն է: Նա Քրիստոսին ընկալում է որպես «աներեւույթ Աստծու պատկեր, անդրանիկը ամբողջ արարչագործության» (Կող. Ա 15), եւ յուրաքանչյուր մարդ պետք է «չափահաս դառնա ի Քրիստոս» (Կող. Ա 28), որում «բնակվում է Աստվածության ամբողջ լիությունը մարմնապես» (Կող. Բ 10)՝ հասնելով «կատարյալ մարդու աստիճանին՝ ունենալով Քրիստոսի հասակի չափը» (Եփես. Դ 13), ըմբռնելով «Քրիստոսի Միտքը» (Ա Կորնթ. Բ 16) այնպես, որ հավատի միջոցով ներգրավվի Քրիստոսի սրտում, եւ «Քրիստոս բնակվի մեր սրտերում» (Եփես. Գ 17)*: Այս ձեւակերպումը հիմքն է հայրերի մարդաբանական ըմբռնման, ըստ որի՝ այն արտացոլումն է Սուրբ Երրորդության ներքին կյանքի՝ հարաբերվող, փոխստացական եւ միախոհ բնության՝ լինելով կատարյալ միություն՝ տարբերության մեջ, այսինքն՝ Աստծու պատկերը՝ արու եւ էգ, իրական է դառնում ամուսինների սիրո հաղորդության մեջ, որը հայելացումն է Սուրբ Երրորդության մեջ եղած սիրո հաղորդության: Հետեւաբար՝ քրիստոնեական մարդաբանության ճանաչողության առանցքը երրորդութենական գոյության ձեւն է (mode of existence), որովհետեւ Սուրբ Երրորդությունը, լինելով երեք Անձերի ընդհանրություն, իր էության մեջ ստորակայություն չունի: Ավելին. զանազանությունը վերաբերում է գործունեությանը եւ արտահայտության ձեւին, բայց ոչ երբեք պատվին, իշխանությանը եւ կամքին: Նույն եղանակով՝ մարդու պարագայում. որպես պատկերային ներկայացուցիչը գոյաբանության եւ որպես Աստծու նմանություն՝ այն գտնվում է իր կատարելատիպի մեջ, եւ ինչպես Սուրբ Երրորդության անձերն ունեն գոյության եւ գործունեության տարբեր ձեւեր, այնպես էլ տղամարդու գոյության ձեւը եւ գործունեությունը տարբեր են կնոջ գոյության ձեւից եւ գործունեությունից՝ լինելով նույն բնությամբ արարվածներ: *(Ամերիկյան ուղղափառ մտածող Թոմաս Հոպկոն նշում է, որ ար-ության եւ էգ-ության միջեւ եղած տարբերությունը չի վերաբերում բնությանը, որովհետեւ բնությունը ընդհանուր է: Այլ այն վերաբերում է գոյության տարբեր կերպերին եւ արտահայտությանը)*: Ճիշտ նույն կերպ՝ աստվածաբանական մարդաբանությունը հիմքն է «այս եւ գալիք աշխարհների» կապող օղակը հանդիսացող հաստատության՝ եկեղեցու, որում տղամարդու եւ կնոջ զանազանությունը ոչ թե իսպառ վերացված է, այլ ավելի է սրբագործված: Եկեղեցում մենք անսեռ չենք, այլ կին եւ տղամարդ ենք: Ճիշտ այստեղ է հակադրությունը հասնում իր բարձրակետին. եթե հավասարություն գոյություն ունի արուի եւ էգի միջեւ, ապա ինչո՞ւ այն արտացոլված չէ եկեղեցու պաշտոնեության, ձեռնադրության եւ առաջնորդության պարագայում, եւ կանայք այսպիսով մի՞թե մեկուսացված չեն եկեղեցու կյանքին ամբողջական մասնակցությունից: Ավելին. եթե մարդեղության խորհուրդը որեւէ սեռային սահմանափակում չի ճանաչում եւ ըստ էության ներառում է ամբողջ արարչագործությունը, այդ դեպքում ինչո՞ւ կինը չի կարող եկեղեցու քահանայության կոչվել, որը մարդեղության խորհրդի՝ Աստծու բարձրագույն հայտնության իրագործման եւ ներկայացման վայրն է:

Շարունակելի

Տ. Բագրատ աբղ. ԳԱԼՍՏԱՆՅԱՆ
Սեւանի Վազգենյան հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ

«Եվ հուրը բորբոքելով՝ Նրա սիրո հուրն ենք խնդրում...»:

Ս. Գրիգոր Տաթեւացի

ՏՅԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ ԽԱՐՈՒՅԿ

Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու հնավանդ բարեպաշտական սովորույթներից է Տյառնընդառաջի տոնի նախօրեին՝ երեկոյան ժամերգությունից ու նախատոնակից հետո, խարույկ վառելը:

Թեպետեւ 301 թվականի հայոց մեծ դարձով Հայաստան աշխարհում մերժվեց կռապաշտությունը, եւ երկիր դրախտավայրում այլեւս հավետ թագավորեց լույս քրիստոնեությունը, այնուհանդերձ հայ ժողովրդի կենցաղում դեռեւս առկա էին նախկին կրոնին հատուկ սովորույթներ: Դրանցից մեկն էլ կապված էր հայոց դիցարանում կրակի, լույսի ու Արեգակի չաստվածությունը մարմնավորող Միհր չաստծո պաշտամունքի հետ:

Թեպետ հայ ժողովուրդը երբեք կրակապաշտ չի եղել, սակայն կրակի հանդեպ նա ունեցել է յուրահատուկ վերաբերմունք. կրակը դիտվել է որպես ընտանիքի, օջախի կենդանություն: Հետեւաբար, որտեղ մարել է տան ակութի ծուխը, ապա այդ գերդաստանը համարվել է կենսունակությունից զուրկ: Ահա թե ինչու հեթանոս հայն իր դիցարանում ստեղծել է հատուկ չաստվածություն, որը կոչված էր ընտանեկան կենդանության խորհրդանիշը պահպանելու եւ ընտանիքի լույսն անխափան պահելու:

Երբ Լուսավորիչը բարեկարգում էր եկեղեցական կարգն ու աստվածապաշտական համակարգը նախկին կրոնից քրիստոնեականացնում էր ոչ միայն այն սովորույթները, որոնք հնարավորություն էին ընձեռում իրականացնելու քրիստոսավանդ պատվիրանները ու պատգամները, այլեւ այն ավանդույթները, որոնց հետ ժողովուրդը սերտորեն կապված էր:

Ուստի, քրիստոնեական հավատքի լույսով պայծառացած ս. Գրիգոր հայրապետը, տեսնելով, որ ժողովրդի կյանքում կրակը նվիրական է դարձել, նախկին կրոնում ի պատիվ Միհր չաստծո կատարվող հրավառությանը քրիստոնեական հավատքից բխող հոգեւոր խորհուրդ հաղորդելով՝ կցում է «Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի Տաճարն» տոնին. իմանալի ու անտեսանելի տոնի երեւելի ու զգալի մեկնաբանն է դառնում Տյառնընդառաջի նախօրեին վառվող խարույկը, ինչն իր հոգեւոր խորհուրդներով վերածվում է քրիստոնեական հավատքի դաստիարակի:

Իսկ թե ինչո՞ւ ենք հուր վառում. նման հարցադրումով սկսվող վարդապետական մեկնաբանություններ է կատարել Հայոց եկեղեցու երանելի վարդապետ ս. Գրիգոր Տաթեւացին՝ քառասնօրյա հասակում Տիրոջ տաճար գալստյանը նվիրված իր ճառում. «...Հեթանոսները պաշտում էին բոլոր արարածներին, առավելաբար՝ հրին, ինչպես պարսից ազգը:... [Ուստի] մենք վառված հուրն ընծայում ենք ի պատիվ Աստծո, [ասելով] թե՝ «Դո՛ւ ես ճշմարիտ Աստված, որ այժմ երեւացիր», իսկ հուրն աստված չէ, այլ՝ Քո արարածը, այդ պատճառով էլ Քեզ ծառայության ենք բերում, ինչպես որ եբրայեցի մանուկները ծառերի ոստերն ընծայեցին ի պատիվ Քրիստոսի (հմմտ. Մատթ. ԻԱ 8), որովհետեւ Նա է ճշմարիտ Աստված, նույնպես եւ մենք՝ հուրն ենք ընծայում: Եվ ինչպես որ [Անանիան ու իր ընկերները], երբ հրի մեջ ընկան՝ գովում ու օրհնում էին Աստծուն (Դանի. Գ 51), այլեւ [Նրան] օրհնելու [համար] հրավիրում էին բոլոր արարածներին՝ ջրին, հրին, ցրտին, տոթին ու մյուսներին (Դանի. Գ 61-79), նույնպես եւ մենք, խոսքով ու գործերով, վառված հուրն ի պատիվ արարածների Արարչի՝ ընծայում ենք Քրիստոսին:...Եվ հուրը բորբոքելով՝ Նրա սիրո հուրն ենք խնդրում, որպեսզի [այն] մաքրի մեր մեղքերի ժանգն ու աղտեղությունը, եւ սրբելով՝ պայծառացնի մեր միտքն ու հոգիները»:

Խարույկ վառելու խորհուրդներից մեկն էլ ներկայացնում է անշեջ հուրը, որը բորբոքվելու է Քրիստոս Աստծո երկրորդ գալստյան ժամանակ՝ որպես տանջարան սատանայի ու սրա արբանյակների, նաեւ մեղավոր ադամորդիների՝ սատանայացյալների համար (հմմտ. Մատթ. ԻԵ 41): Հուրը, հիշեցնելով Տիրոջ երկրորդ գալուստը, իր հատկություններով (լույս, ծուխ, այրում) խորհրդանշում է նաեւ Ահեղ Դատաստանի ժամանակ արդարների վարձատրությունն ու պատիժը եւ մեղավորների դատապարտությունը, լացն ու հրակուլ լինելը: Հուրն իր պայծառությամբ ու լույսով նշանակ է նաեւ Հիսուս Փրկչի Աստվածության, որն անտեսանելի է հերետիկոսների ու հերձվածների համար, սակայն երեւելի է սրբության ու կատարելության՝ խաչի ճանապարհով գնացածների, ըստ այդմ՝ Աստծուն հաճոյացած ադամորդիների համար. «...Քանի որ վախճանի ժամանակ Քրիստոսի հաջորդ ու վերջին գալուստը հրով է լինելու, ինչպես ասում է մարգարեն, «մեր Աստված հայտնապես է գալու, եւ Նրա առաջ հուր է բորբոքվելու» (Սաղմ. ԽԹ 3): Որովհետեւ առաջին գալուստը խոնարհությամբ ու ծածուկ էր, ինչպես ցողն [անձայն իջնում է] բրդի վրա (Սաղմ. ՀԱ 6), որպեսզի [նա], ով իր անձնիշխան կամքով կամենա ու Քրիստոսին հավատա, փրկվի: Իսկ վերջին գալուստը սրա պես չէ, այլ՝ հայտնապես ու տիեզերապես՝ Հայրական փառքով ու բոլոր հրեշտակները Նրա հետ. «Ինչպես փայլակը, որ ելնում է արեւելքից եւ երեւում է մինչեւ արեւմուտք» (Մատթ. ԻԴ 27): Նրա առջեւ հուր պիտի բորբոքվի, իսկ Նրա շուրջն էլ սաստիկ մրրիկ [պետք է լինի] (Սաղմ. ԽԹ 3): Մրրիկն ու մեգը՝ մեղավորներից ծածուկ ու անտես լինելն է խորհրդանշում, որովհետեւ մեղավորներն ու անհավատները չեն կարող Քրիստոսի Աստվածությունը տեսնել, քանի որ հուրը խորհրդանիշն է սուրբերի ու հավատացյալների պայծառ տեսության, ո[րովհետեւ նրանք] հայտնապես տեսնում են Քրիստոս Աստծուն՝ մարդացած, մարմնով երեւացած, եւ Մարդուն (այսինքն՝ մարդեղացյալ Միածին Որդուն Ա. Դ.) որպես մարդկանց Արարիչ են տեսնում:...Եվ Քրիստոս հրով պիտի երեւա, որպեսզի սուրբերին լուսավորի, պսակի ու անստվեր լույսը մտցնի, իսկ մարդկանցից չարերին ու անհավատներին՝ սատանայի հետ հավիտենական հուրն ուղարկի ու տանջի: Ըստ այնմ. «Անիծյալնե՛ր, հեռացե՛ք Ինձնից հավիտենական կրակը, որ պատրաստված է սատանայի եւ իր հրեշտակների համար» (Մատթ. ԻԵ 41):...Կրակը ծուխ ու այրում ունի, որոնք աչքերի լացն ու մեղավորների տանջանքներն են խորհրդանշում, իսկ լույսը պայծառության ու լուսավորելու հատկություն ունի, ինչն էլ արդարների պայծառության ու Քրիստոսի խորհրդանիշն է, քանզի Նա որպես Լույս եկավ եւ այս աշխարհում ծագեց (ս. Գրիգոր Տաթեւացի):

Տյառնընդառաջի նախօրեին վառվող խարույկի խորհուրդներից մեկն էլ ներկայացնում է օծված ու սրբագործված տաճարների այրող ու սրբագործող զորությունը. նյութական եկեղեցիները, որոնց մեջ հանապազ ներգործում է Սուրբ Հոգի Աստված, շնորհաց մի հնոց է, որտեղ մուտք գործողը, հաղորդակցվելով սրբազան խորհուրդներին, եկեղեցական արարողություններին, միով բանիվ՝ աստվածպաշտությանը, մաքրազարդվում ու սրբվում է իր մեղքերից, ինչպես ոսկին՝ կրակե քուրայում:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Ս. Թադեոս եւ ս. Բարթողոմեոս առաքյալների՝ I դարում սկսած գործը շարունակողը եղավ ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, որին է վերապահված Հայաստանում թե՛ քարոզիչ եւ թե՛ քահանայապետ լինելու շնորհը: Նրա կյանքը, Աստծո նախախնամությամբ, ավետարանական առաքելության կատարում է եղել:

Երկու շրջադարձային պահ կանխորոշեց ս. Գրիգորի հոգեւոր կյանքի ընթացքը: Առաջինը Խոր վիրապի բանտում ծերբակալվելն էր, երկրորդը՝ Մանյա այրք հեռանալը:

Խոր վիրապը ս. Գրիգորի երկրային տառապանքների գերագույն արտահայտությունն էր, Լույսի եւ խավարի պայքարի մարմնավորումը, խաչով լուսավորված հոգեւոր պայքար, որի ելքը կանխորոշված էր, քանզի Հիսուս Քրիստոսն արդեն իսկ հաղթել էր աշխարհին (Հովհ. 16/33):

Ագաթանգեղոսի (V դար) «Պատմութիւն Հայոց»-ի համաձայն՝ Տերունական աղոթքով Աստծու ողորմությանն ապավինած ս. Գրիգորին հանապազօրյա հացը (Մատթ. 6/11) տրվեց մի այրի կնոջ միջոցով, որը երազում Աստծուց հրաման էր ստացել օրական մի նկանակ պատրաստել ու Խոր վիրապից վայր գցել:

Ս. Գրիգորը Խոր վիրապում ամեն օր բաց աչքերով տեսիլքի մեջ տեսնում էր Աստծու հրեշտակին, որը նրան մշտապես քաջալերում էր ու ասում. «Քաջալերվի՛ր, պի՛նդ կաց, քանզի Տեր Աստված պահեց քեզ, արժանի համարեց իրեն ծառայելու եւ քեզ տվեց իր մշակության գործը, որպեսզի դու եւս, այլ մշակների միանալով, Քրիստոսի անապական պարգեւներից քո վարձը ստանաս»: Խոր վիրապի խավարը չէր կարող հաղթել Սուրբ Հոգով լուսազգեստ ս. Գրիգորին, քանի որ Ավետարանում ասված է. «Լույսը խավարի մեջ լուսավորում է, եւ խավարը նրան չնվաճեց» (Հովհ. 1/5):

Ս. Գրիգորն ազատվեց Խոր վիրապից, քանզի, ինչպես ինքն էր հավատում. «Ճշմարիտ խոստովանողներն ու ապաշխարողներն ազատվում են Քրիստոսի փրկավետ մարմնով եւ արյամբ: Քանզի դա է մեր հույսն ու քավության առիթը, եւ դրանով են լինում ազատություն եւ մուտք դեպի արդարների ուրախություն ու ժառանգություն՝ Քրիստոսի սուրբ արյան երաշխիքներով, որն արդարացնում է ապաշխարող մեղավորներին» («Հաճախապատում», ԺԹ):

Տեսիլքով ս. Գրիգորին տրվեցին Ս. Էջմիածնի հիմնադրումը եւ ապագայի կանխատեսումով՝ սուրբ ուխտից շատերի հեռանալու ահազանգը: Ս. Գրիգորը բյուրավոր հայերի մկրտեց (301 թ.) Արածանիի ջրերում՝ Բագավանի մոտ՝ Նպատ լեռան ստորոտում: Դրանով իսկ ս. Գրիգորը Տրդատ III Մեծի հետ միասին քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակեց եւ հաստատեց Հայ Առաքելական եկեղեցու նվիրապետությունը:

Փրկության ավետիսով՝ ս. Գրիգորը հոգու աչքով («Ահավոր ու շքեղ այրը, որ գնում էր լույսի առջեւից՝ ոսկի կռանը իր ձեռքին, հարվածեց սանդարամետին, ապա դա Աստծու նախախնամությունն է...») տեսավ Ս. Էջմիածնի հիմնադրումը, քանզի, ինչպես տեսիլքի մեկնությունում գրել է Ագաթանգեղոսը. «Զգո՛ւյշ եղիր ավանդից, որը քեզ վստահվեց Տեր Հիսուս Քրիստոսից: Շինի՛ր Աստծու անվան տաճար քեզ ցույց տրված տեղում, ուր հրեղեն սյունը ոսկի խարիսխ ուներ, եւ սրբերին վկայարաններ՝ այն տեղում, ուր զոհվեցին նրանք աստվածության հույսի, կենդանության համար...»:

Ս. Գրիգորը եկավ Այրարատ աշխարհ, ուր գտնվում էր Մեծ Հայքի թագավորության Վաղարշապատ մայրաքաղաքը: Այստեղ նա նախ կանգնեցրեց սուրբ խաչի նշանը, սուրբ Հռիփսիմյանց նահատակներին զետեղեց գերեզմաններում, դրանց վրա՝ վկայարաններում, Աստծո սեղաններ կանգնեցրեց եւ նշանակված տեղում շինեց Քրիստոսի եկեղեցին: Ս. Էջմիածինը դարձավ Հայ Առաքելական եկեղեցու մայր աթոռը:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, ինչպես հաղորդում է Ագաթանգեղոսը, ամբողջ Հայոց երկրում տարածեց քարոզության եւ ավետարանության գործը, արեւմուտքում՝ Փոքր Հայքից մինչեւ Խաղտյաց երկիրը, արեւելքում՝ մինչեւ Կասպից ծովի առափնյա Մասքութների սահմանները, հյուսիսում՝ Ալանաց դռները, հարավում՝ Հայոց թագավորության Փայտակարան աշխարհը եւ Ատրպատական, Ամիդից մինչեւ Մծբին:

Խոնարհությամբ լի էր ս. Գրիգորի ճանապարհը դեպի Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու եպիսկոպոսապետի աթոռը: Երբ Տրդատ թագավորն ամենքի հետ խորհուրդ արեց՝ ս. Գրիգորին հոգեւոր հովիվ դարձնելու, ապա նա հանձն չառավ ընդունել քահանայապետության մեծ պատիվը՝ ասելով. «Չեմ կարող համբերել, դիմանալ անչափ բարձրությանը, քանզի անպատում է քրիստոսատուր փառքի առաջնորդության պատիվը՝ միջնորդ դառնալու Աստծու եւ մարդկանց միջեւ, այլ թող արժանի մարդու որոնեն, գտնեն»: Ապա, ինչպես տեղեկանում ենք Ագաթանգեղոսից, ս. Գրիգորին տեսիլքի մեջ երեւաց Աստծու հրեշտակը, որն ասաց. «Քրիստոսից է այդ հրամայված քեզ»: Եվ նա անմիջապես գոչեց. «Աստծու կամքը թող լինի»:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչն ամբողջ կյանքի ընթացքում մնաց իր քարոզած խոստովանական ապաշխարության խոնարհ մարմնավորումը: Եվ այդպես էլ նրա համբավը տարածվել էր քրիստոնյա երկրներում: Նիկիայի տիեզերական առաջին ժողովին (325 թ.) մասնակցելու հրավերից ս. Գրիգորի հրաժարվելը Մովսես Խորենացին հենց այդպես էլ բացատրել է. «Սուրբ Գրիգորն էլ չամաձայնվեց գնալու, որպեսզի խոստովանական համբավի համար ժողովից առավել պատիվ չընդունի»:

Երբ Տրդատ Գ թագավորը շատ աղաչեց ս. Գրիգորին մշտապես իր մոտ մնալ, որպեսզի իր հետ շրջեցնի, նա չհամաձայնվեց, կամեցավ ապրել անբնակ տեղերում՝ ինքն իրեն պասով խոնարհեցնելով, որ չլինի թե հպարտությունը գլուխ բարձրացնի եւ ոտնակոխ անի իրեն. «Այլ ժամկետ դրեց ինքն իրեն՝ իր կյանքի բոլոր օրերին քառասուն-քառասուն օր պասով մնալ մինչեւ իր վախճանի քրիստոսանկոչ օրը»:

Ս. Գրիգորը Բարձր Հայքի Դարանաղյաց գավառի Մանյա այրք կոչվող լեռան վրա՝ անբնակ տեղում, ընտրեց իր կացարանը հոգու մղումով՝ հավիտենականությանը մերձենալու ակնկալիքով, քանզի Սուրբ Երրորդությունը «Իր սուրբ սիրո խնամքով հանգստարար նավահանգիստ է ճգնավորների համար, որ հոգով առաքինացածներին վայելել է տալիս անճառ երանությունների մեջ» («Հաճախապատում», Ա):

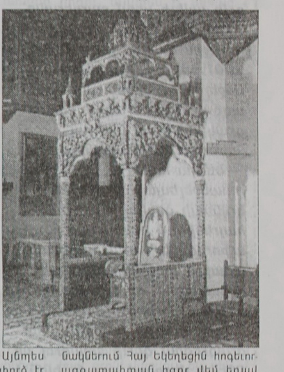

Քրիստոնեությունը IV դարի ընթացքում, ըստ Եղիշեի (V դար), այնքան ուժգին տարածվեց արեւելյան երկրներում՝ ընդգրկելով Պարսկաստանը եւ հասնելով մինչեւ Քուշանաց աշխարհ եւ Հնդկաստան, որ Շապուհ II-ը մազդեզականությունը պաշտպանելու համար քրիստոնեությունն արգելելու հրաման տվեց: Այնպես որ՝ Սասանյան արքունիքը փորձ էր ձեռք բերել քրիստոնյաների դեմ իր մղած պայքարում, եւ Հազկերտ II-ը փորձեց այն կիրառել Արեւելյան Հայաստանում V դարի 40-ական թթ.: Հայ ժողովուրդը պատասխանեց Վարդան Մամիկոնյանի գլխավորած հզոր ապստամբությամբ, որի պսակը եղան Ավարայրի ճակատամարտը (451 թ. մայիսի 26) եւ Հայոց սպարապետի ու նրա զինակիցների սուրբ նահատակությունը հանուն հայրենիքի եւ քրիստոնեական հավատքի:

Հայ Առաքելական եկեղեցին դարեր շարունակ եղել է հայ ժողովրդի հոգեւոր ու գաղափարական առաջնորդը: Հայ եկեղեցու սուրբ նվիրյալների՝ Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի, Մովսես Խորենացու, Գրիգոր Նարեկացու, Ներսես Շնորհալու, Ներսես Լամբրոնացու, Գրիգոր Տաթեւացու եւ նրանց հետնորդների ստեղծագործական ժառանգությունը հոգեւոր մեծ լիցք հաղորդեց հազարամյակների խորքից եկող հայ մշակույթին՝ հարստացնելով համաշխարհային հոգեւոր գանձարանը: Հայ դպրությունը եւ գիտությունը սնվել են մայր եկեղեցու գրկում: Պատմության դժնդակ ժամանակներում Հայ եկեղեցին հոգեւոր ազգապահպան հզոր վեմ եղավ հայ ժողովրդի համար: Եվ հայ ժողովուրդը խորին հավատով ու երախտագիտությամբ, Հայ Առաքելական եկեղեցու հոգեւոր առաջնորդությամբ, նշեց Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակը:

Էդուարդ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր

ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՇԱՐՔ Ս. ՍԱՐԳՍԻ ՏՈՆԻՆ

Հունվարի 26-ին՝ Սուրբ Սարգսի տոնին, որ արդեն մի քանի տարի է հռչակված է երիտասարդների օրհնության օր, մեծ ընդգրկում ունեցող միջոցառումների շարք էր կազմակերպել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ ՀԲԸՄ-ի հայորդյաց տների կենտրոնական գրասենյակը՝ հոգեւոր տեսուչ Տեր Խադ քահանա Ղազարյանի նախաձեռնությամբ: Մասնակիցներն էին հայաստանյան տարբեր թեմերի եկեղեցասիրաց երիտասարդների միությունների, Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի, Վազգենյան հոգեւոր դպրանոցի, պետհամալսարանի աստվածաբանության ֆակուլտետի սաները:

Ծրագրի առաջին հանգրվանը Երեւանի առաջնորդանիստ Ս. Սարգիս եկեղեցին էր, ուր երիտասարդների մեծաթիվ խումբը մասնակցեց սուրբ պատարագին՝ ստանալով պատարագիչ սրբազանի՝ Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդ Նավասարդ եպս. Կճոյանի օրհնությունը:

Սրբազան հայրն իր քարոզ-պատգամը եզրափակեց ասելով. *«Սուրբ Սարգիսն իր վարքով հատկապես ուսանելի է երիտասարդության համար, որին հղում ենք մեր սիրո եւ օրհնության խոսքերը: Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նախաձեռնությամբ արդեն ավանդույթ է դարձել այս օրը հիշատակել որպես երիտասարդության օրհնության օր: Թող բազում լինեն ձեր երիտասարդական շնորհները, որպեսզի նոր ուժերով վերակերտենք մեր պատմությունը, կյանք հաղորդենք մեր գեղեցիկ սովորույթներին: Ձեր ուժերով միայն կրկին բանուկ կդառնան մոռացված ուխտատեղիների նվիրական արահետները, ձեր միջոցով կհորդանա մեր մեջ աստվածային սերը՝ վանելով թույլը, նսեմը, դժգույնը, տրտունջն ու երկյուղը: Այդ ժամանակ միայն Հիսուս Որդին կապրի մեր մեջ՝ շնորհելով մեզ հոգու խաղաղություն, երկնային անմահություն ու փրկություն»:*

Այնուհետեւ ծրագրի մասնակիցներն ուղեւորվեցին Սուրբ Էջմիածին, ուր նախատեսված էր հանդիպում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հետ: Հարյուրավոր երիտասարդների եւ Վեհափառ հայրապետի հանդիպումից միանգամից մեծ ջերմությամբ լցվեց վեհարանի դահլիճը: Ամենայն Հայոց հայրապետն իր օրհնությունը բաշխեց եւ իր պատգամը հղեց երիտասարդներին՝ չթաքցնելով իր անչափելի ուրախությունը նրանց հանդիպելու գեղեցիկ պատեհության առիթով: Նա միաժամանակ իր գնահատանքի խոսքն ուղղեց հայորդյաց տների հոգեւոր տեսչին՝ բոլոր կառույցների երիտասարդներին այս կերպով համախմբելու մտահղացումն իրագործելու համար: Վեհափառ հայրապետը մասնավորապես ասաց. *«Ուրախալի է, որ վեհարանի այս դահլիճում երիտասարդությունն է համախմբված, որ նշանակում է կյանք, որ նշանակում է գործ, որ նշանակում է լավատեսություն, հույս եւ երաշխիք. երաշխիք, որ մեր գալիք տարիները պիտի լինեն իրապես հավատի վերածննության տարիներ: ...Հայցում ենք Տիրոջից, որ սուրբ Սարգսի հովանավորությունը միշտ ձեզ վրա տարածյալ պահի, եւ ձեր բարի իղձերը այսօր, վաղը եւ ընդմիշտ կյանքի կոչի, որպեսզի այդ ցանկություններով, այդ երազներով շենանա մեր երկիրը, բարօր դառնա կյանքը հայոց, ձեր ընտանյաց, համայն մեր ազգի: Ոչ միայն այս առիթով, այլեւ մշտապես ձեր հոգին, սիրտը բաց պահեք Ավետարանի պատվիրանների ու պատգամների ընդունմանը եւ կյանք դարձրեք ու գործ, որպեսզի միշտ ձեր քայլերը առաջնորդեն ձեզ Աստծու ճանապարհներով, եւ երջանկությունն ու ուրախությունը միշտ բնակություն հաստատեն ձեր հոգիներում ու սրտերում»:*

Տոնական օրվա միջոցառումները շարունակվեցին Արաբկիրի հայորդյաց տանը: Սիրո ճաշի արարողությունից հետո մասնակիցները լսեցին դասախոսությունների շարք: Տ. Գեղարդ աբեղա Վահունին պատմեց սուրբ Սարգիս զորավարի վարքը, Տ. Բագրատ աբեղա Գալստանյանը խոսեց «Երիտասարդությունը եկեղեցու կյանքում» թեմայով, իսկ Տ. Խադ քահանա Ղազարյանն իր խոսքով երիտասարդներին հորդորեց իրենց հոգում կրել ու պահպանել Հայոց եկեղեցու սպասավորի ոգին:

Այնուհետեւ մասնակիցները վայելեցին Արաբկիրի, Նորքի եւ Մալաթիայի հայորդյաց տների գեղարվեստական գործվածքի (ասեղնագործություն, գոբելեն, մաքրամե, կարպետագործություն) եւ կերպարվեստի, քանդակի ու մանրանկարչության դասարանների սաների աշխատանքների ցուցադրությունը:

Ուշ երեկոյան սկսված երեկույթի ընթացքում ելույթ ունեցան հայորդյաց տների երաժշտական խմբերը, որից հետո եկեղեցասիրաց երիտասարդների յուրաքանչյուր միություն հակիրճ ներկայացրեց իր գործունեությունը:

Մասնակից երիտասարդների շրջանում մեծ խանդավառություն առաջացրած մեկօրյա այս ծրագիրն ավարտվեց ուրախ ժամանցով:

Ա. ԱԼՈՅԱՆ

Ներկայացվող «Աֆորիզմներ» գրքի ավելի սեղմ տարբերակը՝ «Թեւավոր մտքեր» վերնագրով, առաջին անգամ լույս տեսավ 2001 թվի հունվարին Լոս Անջելեսում՝ մեկենասությամբ ազգային բարերար եւ հայ գրականության նվիրյալ Հարություն Սիմոնյանի...

Ներկա հատորը լոսանջելեսյանի համեմատ կրկնակի ծավալ ունի: Սա հայրենիքում Իսահակյանի աֆորիզմների հրատարակման առաջին փորձն է: Խորապես գիտակցելով, որ գրքի խորհուրդը առաջին հերթին ուղղված է նոր սերնդի հայ ընթերցողին, մենք ծրագրեցինք գիրքը տպագրել մի ԲՈՒՀ-ի միջոցով, որը եւ ինքն է երիտասարդ, եւ անմիջականորեն իր էությամբ կապված է մեր երիտասարդության հետ: Դա Երեւանի «Հրաչյա Աճառյան» համալսարանն է, որի ռեկտորը՝ վաստակաշատ մանկավարժ եւ նվիրյալ իսահակյանագետ պրոֆեսոր Ավագ Խաչատրյանը, ոչ միայն հովանավորեց գրքի հրատարակումը, այլեւ գրեց նրա առաջաբանը:

Մենք հրապարակ ենք հանում Իսահակյանի նոր գիրքը 21-րդ դարի նախաշեմին եւ թեւակոխում ենք նոր հազարամյակը՝ առաջնորդվելով բանաստեղծի խոսքով. «Աշխարհն եկավ Հայաստան եւ պիտի մնա Հայաստան»:

Ավիկ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ
ԱՖՈՐԻԶՄՆԵՐ

Վերջերս «Հրաչյա Աճառյան» համալսարանը ընթերցողների սեղանին դրեց 20-րդ դարի մեծանուն բանաստեղծ Ավ. Իսահակյանի աֆորիզմների մի ստվարածավալ ժողովածու՝ համեմված Մ. Սարյանի ստեղծագործությունների գունավոր վերատպություններով: Երկու վարպետներ եւ երկու աշխարհ՝ մեկ շքեղ հրատարակությամբ:

Ստորեւ ընթերցողին ենք ներկայացնում Իսահակյանի՝ Հայ Առաքելական եկեղեցուն առնչվող որոշ աֆորիզմներ՝ վերոհիշյալ ժողովածուից:

ՄԵՆՔ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱԶԳ ԵՆՔ

...Մեր հավաքական կյանքը եկեղեցիով(վարպետի խոսքը վերաբերում է Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցուն) պիտի գլխավորվի, երբ պետությունների մեջ մենք եկեղեցու միությամբ ազգ ենք դարձած, եկեղեցիով մենք հավաքական միություն ենք: Մեր նշանաբանները՝ եկեղեցի, դպրոց, ընտանիք: Դպրոցը եկեղեցու նախագավիթն է: Այդ երրորդությամբ մենք ապրել ենք մինչեւ այսօր եւ տակավին երկար կապրենք...

Մենք առել ենք Քրիստոսի խաչը մեր ուսին ու մինչեւ այսօր տանում ենք այդ խաչը: Իսկ մյուս ազգերը վաղուց է, որ այդ խաչը ոտքի տակ են տվել:

...Ինչո՞ւ է հայ ժողովուրդը Աստվածաշնչի Հոբին եղովմական հողերից տեղափոխել իր հողերի վրա: Անշուշտ, խորունկ նույնություն է տեսել Հոբի եւ իր ճակատագրի միջեւ:...Հայ ժողովուրդն էլ, Հոբի պես, հավատում է իր պայծառ ապագային, որ վերստին պիտի ստանա իր արդարավաստակ գույքն ու ինչքը, վերստին պիտի ունենա բազմաբույր որդիներ եւ աղջիկներ, ավելի կորովի եւ ավելի գեղեցիկ, քան առաջինները:

Այլապես, առանց այս հզորագույն հավատի, ինչպե՞ս կարող էր նա, ցավերով ու խոցերով լի, ապրել դարեր եւ դարեր, նստած հայրենիքի մոխիրների վրա, իր շքեղ ավերակների մեջ...

Մեր սրբազան մագաղաթների պահպանման համար ինչքա՜ն կյանքեր են զոհվել, նահատակություններ կատարվել:

Պահել են անձավների մեջ, պահել են փաթաթած մետաքսների եւ զառերի մեջ աչքի լույսի պես, տարել են իրենց հետ գաղթավայրեր: Նրանցից հայրենիքի բույրն են առել, հայրենիքի կարոտը, պաշտել են, երկրպագել, աղոթել նրանց վրա, հիվանդներ բուժել, նվիրական ավանդներ փոխանցել սերնդեսերունդ:

Մի ազգի ոճը, երգը, արվեստը, նրա կրոնը, հավատալիքները, սովորույթները, ավանդությունները, պատմությունը, լեզուն, խոսքը, բոլորը միասին մի երկիր, նրա հողն ու ջուրը ոճավորում են, իմաստավորում, բանական դարձնում, ոսկի մշուշով, ոսկեզօծ շղարշով պատում, ադամանդյա փոշիներով ցոլացնում, դարձնում այդ երկիրը հայրենիք, նվիրական, սիրելի, ըղձալի, նրա համար մեռնելը՝ քաղցր՝ վեհ, անմահություն:

...Քրիստոնեությունը բոլոր ազգերի համար ոչինչ բան է, բայց մեզ համար նա ամեն ինչ է, որովհետեւ մենք ենք, որ մենավոր առաքյալի պես մխրճված ենք իսլամի մեջ՝ երբեմն խաչի վրա, երբեմն խաչի տակ, բայց երբեք՝ դասալիք, խաչադրուժ. մենք, կանգուն պահելով ավետարանի եկեղեցին, պայքարելով, նահատակվելով, նորից հարություն առնելով եւ նորից հաղթանակով պայքարելով: Եվ այդպիսի թանկ գնով պահված եկեղեցին, քրիստոնեությունը անգնահատելի է մեզ համար, անլքելի, անդավելի, անուրանալի......Աննման է մեր Նարեկը, շարականները, միջնադարյան երգերը (Վ. Բրյուսով), Քուչակ, Նաղաշ, Թլկուրանցի եւ այլն... Եվ հենց այդ դարերում է, որ ստեղծագործվեց հայկական ճարտարապետական ստիլը, մարմին առնելով մեր վանքերի մեջ. այդ ստիլը անցավ Եվրոպա եւ հիմք դարձավ բյուզանդականին, ապա ռոմանականին (էքս լա Շապելը) Աախեն, Շառլմանի մայրաքաղաքները, Ֆրանսիայում, Իտալիայում:

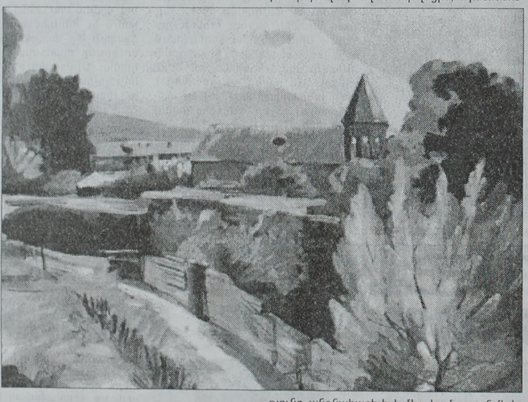

Հայ ժողովրդի համար Էջմիածինը՝ եկեղեցիների մայրը, հայրապետական աթոռը, այս ծանր ու տանջալից դարերի ընթացքում միակ ազգային հաստատությունն է, որ տակավին հարատեւում է մնալ հայության ձեռքում: Նա ազգային գոյության խարիսխն է, ազգային միության սիմվոլը:

Հայի մաշկը որ քերես, տակը Էջմիածին դուրս կգա:

ԱՆԻ ՄՏՆՈՂԸ

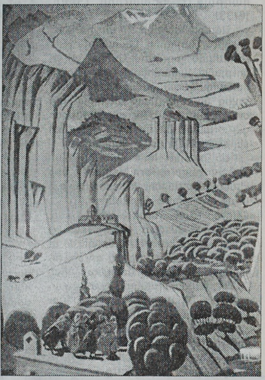

Երբ մարդ Անի է մտնում, կարծես մի ուրիշ աշխարհ է ընկնում, մի կախարդական աշխարհ, բայց շա՜տ հարազատ, շա՜տ դարեր, հազար տարիներով ծանոթ, մտերիմ, հարազատ, սրտակից: Մի քաղցր, տխուր զգացում համակում է քեզ - հայրենի հին տան զգայությունը. այստեղ են ապրել քո բոլոր հայրերն ու մայրերը, ու քեզ նրանք՝ բոլորը, սիրել են այստեղ:

Այդ շենքերը, պարիսպները, փողոցները, բուրգերը, եկեղեցիները, տները հոգով խոսում են քեզ ու հիշեցնում են քեզ, որ դու խաղացել ես սրանց շվաքների մեջ, երազել ես սրանց պատերի եւ կամարների տակ, այդ տեղերը մայրիկիդ ձեռքը բռնած շրջել ես... Եվ մի վեհ զգացում, մի սուրբ հուզում, գորով՝ խոնարհեցնում է գլուխդ, ծնկներդ հեշտությամբ իջնում են, եւ կարոտով եւ երկյուղածությամբ համբուրում ես այս քարերն ու փոշիները: Եվ չես ուզում հեռանալ: Ինչպե՞ս հեռանաս քո հին հազարամյա տնից եւ գնաս նորից օտարություն, ուրիշ տների, պանդոկների մեջ - օտար, պանդուխտ, վտարանդի պես:

Այնքան նվիրական են այս պատերը, այնքա՜ն սրտախոս, կաթոգին...

Դու այստեղ դու ես եւ, վերջապես, այստեղ դու դարձել ես դեպի քեզ, ինքդ քեզ ես եկել...

Մայր եկեղեցին, շինված անվախ, հանդուգն կառուցում, սլացիկ սյուներ, թռչող կամարներ՝ երկնային:

Թռիչքներ... քարացած երգ ու կչիռ:

ՏՅԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ ԽԱՐՈՒՅԿ

Սկիզբը՝ էջ 4

Թեպետեւ Հայոց եկեղեցին աստվածաբանական իր մեկնաբանություններն է կապել Տյառնընդառաջի նախօրեին վառվող կրակի կապակցությամբ, այնուհանդերձ ժողովրդական շրջանակներում մոռացության չմատնվեցին սնոտիապաշտական սովորույթները (խարույկի վրայից թռչել, շուրջը պտտվել, ծխից գուշակություններ անել, վառված փայտերով շրջել եւ այլն):

Ահավասիկ ժողովրդական ունայն ավանդույթների անընդունելի լինելն է ակնարկում Սիմեոն Ա Երեւանցի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ իր բարեկարգած «Տոնացույց»-ի մեջ նշելով. «Հրով շրջելը խոտելի է, որը տգետների կողմից է ներմուծված»:

Այո՛, անվերապահորեն մերժելի են բոլոր սնոտիապաշտական սովորույթները, քանի որ դրանք մոլորության մեջ են գցում մարդկանց եւ հեռացնում են ճշմարիտ հավատքից: Եկեղեցական սուրբ հայրերը՝ մերժելով մերժել են այն ամենը, ինչը հավատացյալների հոգիներում թերահավատության կամ երկբայության սերմեր է ցանում: Հետեւաբար նրանք ոչ միայն սոսկ քարոզներով ու խրատներով են պայքարել, այլեւ կանոնական որոշումներ են հաստատել, ըստ որոնց՝ նզովքի պատժով արգելվել է անհավատների կամ հեթանոսական սովորույթների կիրառումը. «Եթե մեկը հեթանոսների սովորությունները ընդունի՝....[Քրիստոսին] խաչողների շարքում թող դասվի» (ս. Բարսեղ Կեսարացի):

Ցանկալի է, որ Տյառնընդառաջի նախօրեի խարույկը վառվի միայն ու միայն եկեղեցիների բակերում՝ հոգեւորականների հսկողության ներքո՝ անհրաժեշտ մեկնաբանություններով եւ հրի հոգեւոր խորհուրդները ներկայացնող երգերի (մեղեդիներ, տաղեր, շարականներ) կատարումներով:

Կրակի բորբոքման հե՛նց այս կերպով է, որ մենք, իրապես, Տիրոջ սիրո հուրն ենք խնդրում:

Արթուր ԴՊԻՐ

ՀԱՎԱՏ

Քրիստոնեական երեք գլխավոր առաքինություններն են հավատը, հույսը եւ սերը:

Հավատն առ Աստված միաժամանակ սեր է ամենաստեղծ Արարչի հանդեպ: Արարչին սիրել, առանց ապավինելու Նրան ու առանց Նրանից հուսալու հավատ, հույս, սեր եւ այլ շնորհներ, նշանակում է կորցնել ողջախոհությունը, ընկնել մոլորության գիրկը: Մինչդեռ Տերն Իր հավատարիմ զավակներին ասում է. «Դու իմ ծառան ես, քեզ ընտրեցի ես եւ չեմ լքի քեզ,- դու մի՛ վախեցիր, քանզի ես քեզ հետ եմ, մի՛ խաբվիր, քանզի ես եմ քո Աստվածը» (Եսայի 41/10):

Հավատ, հույս, սեր: Անշուշտ, անբաժանելի են այս երեք շնորհները: Հավատն աստվածային շնորհ է, եւ ինչպես Հիսուս Քրիստոսն է ասել. «Մարդը չի կարող ինձ մոտ գալ, եթե Հայրս նրան չձգի»: Հայր Աստվածն է լուսավորում մարդու միտքը՝ հավատ շնորհելով եւ կատարելությանը մոտենալու ճանապարհը մատնացույց անելով: Ցավոք, հաճախ մարդն իր ազատ կամքով հեռանում է Աստծուց ու խարխափում խավարի մեջ: Ահա թե ինչու Պողոս առաքյալը բացատրում է, որ հավատը ծնունդ է առնում Աստծու շնորհից, Նրա խոսքից, Նրա գործերից ու նաեւ մարդու սրտից: Հավատը տրված է ամենքին, բայց ընդունում են սրտով մաքուրները: Իսկ ովքեր հավատ ունեն իրենց սրտում, նրանց համար այլեւս անհնարին ոչինչ չկա, քանի որ հավատից անպակաս է Աստծու օրհնությունը:

Շատերը մկրտության սուրբ խորհրդով որդեգրվել են Աստծուն եւ հիշում են, որ մկրտության սուրբ ավազանի մոտ, կնքահոր միջոցով, իրենց համար Աստծուց խնդրվել է ամենից առաջ հավատ, նաեւ հույս ու սեր:

Ի՞նչ է քրիստոնեական հավատը, ինչի՞ն պետք է հավատա քրիստոնյան:

Քրիստոնեական հավատն ամենից առաջ Աստծու գոյության գիտակցությունն է, Աստծուն ճանաչելը, Նրան կատարելապես վստահելը: Քրիստոնյան հավատում է, որ Աստված մեկն է, ուրիշ աստվածներ չկան. Աստված հոգի է, անտեսանելի է եւ ամենուրեք է: Քրիստոնյան հավատում է Ամենասուրբ Երրորդությանը՝ Հորը, Որդուն՝ Հիսուս Քրիստոսին, եւ Սուրբ Հոգուն: Իհարկե, սա չի նշանակում, թե Նրանք երեք աստվածներ են: Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին մեկ էություն են, մեկ գոյություն, մեկ Աստծու երեք դրսեւորումները:

Քրիստոնյան հավատում է Աստծու խոսքին: Քրիստոնեական հավատը Աստծու պատգամների ընդունումն է եւ դրանցով ապրելը: Պողոս առաքյալի խոսքերով՝ «հավատը հուսացած բաների հաստատումն է եւ ապացույցն այն բաների, որոնք չեն երեւում» (Եբր. 11/1): Հուսացած բաներն Աստծու խոստումներն են՝ ապաշխարությամբ մեղքերի թողություն ստանալու, հարության, հավիտենական կյանքի մասին:

Իսկ ահա, թե ինչ է գրում մեկ ուրիշ առաքյալ. «Գործերով է արդարանում մարդ եւ ոչ թե միայն հավատով... Ինչպես որ մեռած է մարմինը առանց հոգու, այնպես էլ մեռած է հավատը առանց գործերի» (Հակ. 2/24-26): Այսինքն՝ հավատն արտահայտելու միջոցը գործերն են: Անշուշտ, մարդու գործեր անելով, նկատի է առնվում գլխավորապես Աստծու պատվիրանների կատարումը:

Ահա Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի խոսքը հավատի մասին. «... Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, եթե մանանեխի հատիկի չափ հավատ ունենաք, այս լեռանը կասեք տեղափոխվի՛ր այստեղից այնտեղ, եւ կտեղափոխվի. եւ որեւէ բան ձեզ համար անհնարին չի լինի» (Մատթ. 17/19):

«Հիսուսի մկրտությունը» Տաթեւիկ ՏԵՐ-ՍԱՐԳՍՅԱՆ (13 տ.)

ՀՅՈՒՐԱՍՐԱՀ «ԲՈՂԲՈՋՆԵՐ»

Լրացավ հայոց բանակի կազմավորման 10-ամյակը

ԶԻՆՎՈՐ ՀԱՅՐԵՆՅԱՑ

Զինվորն է քայլում հայոց մեծ ազգի,
Սերվել է նա քաջ Վարդանանց տոհմից.
Ավարայր տեսած զինվորը հայոց
Այսօր հայրենյաց սահմանն է հսկում:

Դե, քայլի՛ր առաջ, զինվո՛ր հայրենյաց,
Մեր սահմաններին եղի՛ր պահապան,
Հողը, ներծծված ֆիդայու արյամբ,
Թող լինի հավերժ սիրո մեծ ասյան:

Ու քայլում է նա. դուք նայե՛ք, հայե՛ր,
Հայրենյաց հողի պատիվը պահող,
Անկախությունը փառքով նվաճած
Հայոց սուրբ ազգի զինվորին նայե՛ք:

Վերոնիկա ՄԿՐՏՉՅԱՆ (15 տ.)
Երեւանի թիվ 27 միջն. դպրոց

ԶԻՆՎՈՐ

Հայրենիքի պաշտպանն ես դու,
Հայոց արծի՛վ զինվոր,
Մեր սահմաններն ես միշտ հսկում՝
Արթուն գիշեր ու զօր:

Դու մեր հայրն ես, եղբայրը մեր,
Ուսուցիչ ես, երգիչ,
Երբ խաղաղ է աշխարհը մեր,
Երկինքը՝ պարզ ու ջինջ:

Բայց թշնամին եթե մի օր
Մեր սահմանը խախտի,
Դու կդառնաս նորից զինվոր,
Նորից կելնես մարտի...

Չի մոռացվի սխրանքը քո,
Զինվո՛ր մեր քաջարի,
Դու քո կյանքով, արյունով քո
Մեզ խաղաղ կյանք բերիր...

Սիրանուշ ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆ (14 տ.)
Երեւանի թիվ 69 միջն. դպրոց

ՄԻ՛ ԿԱՐԾԻՐ, ԹԵ ԱՄԵՆԱԳԵՏ ԵՍ

Եթե դու դառնաս
Հայտնի ֆիզիկոս կամ այլ գիտնական,
Չպետք է կարծես,
Թե այլեւս չունես սովորելու բան.
Եվ երբ մտածես,
Թե կարող ես բոլոր հարցերին գտնել
պատասխան,
Ուրեմն, իմացի՛ր՝
Աշխարհի վրա կործանված մարդ ես,
Ո՛վ մարդ արարած.
Ուրեմն, մի՛ կարծիր, թե ամենագետ ես,
Քանզի դու մեծից եւ անգամ փոքրից
Սովորելու շա՜տ բաներ ունես,
Ինչ էլ որ դառնաս, որտեղ էլ լինես:

Իվետա ՆԱՎԱՍԱՐԴՅԱՆ (15 տ.)
Բ. Վաղարշապատ

ՀՈԳՈՒ ԼՈՒՅՍԸ ՉԻ ՀԱՆԳՉՈՒՄ

Գիտեմ, որ եղել եք եկեղեցում եւ մոմ եք վառել, բայց չգիտեմ՝ նկատե՞լ եք, որ կան մոմեր, որոնք դեռ չվառված՝ արդեն մարել են, եւ մարելու պատճառը քամին է կամ... Կան նաեւ այնպիսիները, որ վառվում են, բայց՝ խոնարհված, այնպիսիներն էլ կան, որոնք վառվում են՝ մինչեւ վերջ կանգնած:

Այն մոմը, որը դեռ չվառված՝ արդեն մարել է քամու պատճառով, այն մարդն է, որին շեղել է քամին, այսինքն՝ կյանքի հաճույքները. այդ մարդն արդեն շեղված է, հոգեպես մեռած եւ նյութին գերված:

Այն մոմը, որը վառվում է, բայց՝ խոնարհված, այն մարդն է, որը հասցրել է իր մեղքերը խոստովանել եւ հասկացել է, որ առանց փողի կարող է ապրել, բայց առանց հոգու՝ անկարելի է: Նա թեկուզ գլխիկոր է ապրում, միեւնույնն է, իրեն արժանի է համարում մարդ կոչվելու:

Իսկ այն վերջինը, որը վառվում է մինչեւ վերջ, այն մարդն է, որի մեղքերը սակավ են: Այդ մարդը ամբողջ կյանքում գլուխը բարձր է քայլում եւ խոսելիս կարողանում է մարդկանց աչքերին նայել պարզ հայացքով՝ չնայած անցնում է ամեն ինչի միջով՝ ե՛ւ քամու, ե՛ւ այն ամենի, որ չկարողացա մեկ բառով ասել...

Ո՞վ հանգցրեց լույսը:
Եվ մի՞թե լույսը հանգչում է...

Անի ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ (12 տ.)
Բ. Վաղարշապատ

«ՍԻՐՈ ՄՈԼՈՐԱԿԻ» հարցը

Ո՞վ կարող է լինել քո ընկերը. ի՞նչ է մտերմությունը:
Պատասխանել են Երեւանի Նիկոլ Աղբալյանի անվան թիվ 19 դպրոցի սաները:

Իմ ընկերը կարող է լինել բարի, ազնիվ ու համարձակ մարդը: Մտերմությունն այն է, երբ այդ մարդուն վստահում եւ հարգում ես:

Անի Ղազարյան (13 տ.)

Իմ ընկերը կարող է լինել ամեն ոք, ով բարի է, անշահախնդիր եւ ընկերասեր: Իսկ մտերմությունն այն է, երբ կարող ես հանուն ընկերոջ մոռանալ քո անձնական շահը եւ նրան նվիրվել ամբողջովին:

Սոսե Մարտիրոսյան (12 տ.)

Իմ ընկերը կարող է լինել միայն այն անձնավորությունը, որին ես կվստահեմ լիովին: Ընկերության անելու համար մարդիկ պետք է իրար ճիշտ հասկանան, պատրաստ լինեն անհրաժեշտության դեպքում պաշտպանելու միմյանց:

Պետք է կուրորեն ընկերություն անել, այլ նկատելով մեկը մյուսի սխալներն ու սպասվելիք դժվարությունները՝ պետք է զգուշորեն ասել այդ մասին եւ ճիշտ խորհուրդ տալ միմյանց:

Մտերմությունը մարդկանց միջեւ ի հայտ է գալիս, երբ նրանք ունենում են միանման նպատակներ եւ նախասիրություններ: Այդ դեպքում մարդկանց միջեւ ստեղծվում է անտեսանելի նուրբ կապ. դա հենց հոգեկան մտերմությունն է:

Գոհար Երիցյան (13 տ.)

Էջի պատասխանատու՝ ԱՆՆԱ ԱԼԻՅԱՆ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՉԱԿԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հայ ազգային առաքելական եկեղեցու բարենորոգության հարցը դեռեւս դարասկզբից հաճախակի է արծարծվել ու քննարկման առարկա դարձել մեր գրականության եւ մամուլի էջերում թե՛ աշխարհականների եւ թե՛ հոգեւորականների կողմից: Սակայն հայ ժողովրդի ու եկեղեցու համար ստեղծված աննպաստ եւ դաժան պայմանները հնարավորություն չէին տալիս այդ խիստ կարեւոր խնդրի շուրջ պատշաճական քննարկումներ ու խորհրդակցություններ ունենալ, ազատ ու անկաշկանդ կարծիքներ փոխանակել: Ինչպես հայտնի է, առաջին անգամ 1906 թ.՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Մկրտիչ Ա Խրիմյանի ժամանակ, Ս. Էջմիածնում այդ նպատակով գումարված անդրանիկ ժողովը ցրվեց ռուսական կառավարության պահանջով: Այնուհետեւ, Գեորգ Ե կաթողիկոսի ջանքերով, 1917 թ. Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում նորից գումարվեց ռուսահայ հոգեւորականության խորհրդակցական ժողով, որին մասնակցեց 67 հոգի: Մասնակիցները մանրամասնորեն քննության առան Հայ եկեղեցու առջեւ ծառացած բարենորոգության բազմաթիվ հարցեր, արվեցին արժեքավոր առաջարկություններ, եւ ընտրված հատուկ հանձնաժողովին առաջարկվեց համապատասխան գիտակ մասնագետների հետ համատեղ մանրամասն ուսումնասիրել բոլոր խնդիրները, եղած առաջարկները եւ ներկայացնել այդ նպատակի համար առաջիկայում գումարվելիք ազգային-եկեղեցական ժողովին: Սակայն, դժբախտաբար, քաղաքական ծանր հանգամանքները, մեր ժառանգական թշնամիներն ու նրանց փոխարինելու եկած կրոնահալած կարգերի ստեղծած աննպաստ պայմանները թույլատու չեղան ցանկալի եւ հրատապ նպատակի իրագործմանը, երբ դեռեւս ասպարեզում էին Հայ եկեղեցու նշանավոր եւ հմուտ, աստվածաբան շատ ու շատ հոգեւորականներ:

Գեորգ Ե Ամենայն Հայոց վեհափառ հայրապետը նորահաստատ բռնատիրության ամենօրյա վերաբերմունքից եւ օր օրի սաստկացող ճնշումներից ու սահմանափակումներից կռահելով, որ իրեն թույլ չի տրվելու ազգային-եկեղեցական ժողով հրավիրել, անհրաժեշտ համարեց որոշ կարեւոր եւ անհետաձգելի խնդիրների վերաբերյալ հարցնել Երուսաղեմի եւ Կ. Պոլսի հայոց ամենապատիվ պատրիարքների, կրոնական ժողովների եւ բարձրաստիճան հոգեւորականների ու անվանի մի շարք վարդապետների կարծիքները: Այնուհետեւ Մայր Աթոռում հետզհետե ստացվեցին բազմաթիվ կարծիքներ եւ եզրակացություններ, որոնց հիման վրա 1922 թ. նոյեմբերի 11-ից հրատարակեց հայրապետական կանոնական կոնդակներ՝ այրի քահանաների վերամուսնական, արենակցական հինգերորդ աստիճանի, խնամական չորրորդ աստիճանի պսակների թույլտվության, հայոց եկեղեցիներում երգեհոն գործածելու մասին: Հայրապետական կոնդակով կարգադրվել է նաեւ նոր տոմարի կիրառումը եւ այլն:

1923 թ. նոյեմբերի 24-ին, Գեորգ Ե կաթողիկոսի հաստատությամբ, Մայր Աթոռում ստեղծվում է «եկեղեցու կենտրոնական հանձնաժողով»: Հետագայում նույնպես Հայ եկեղեցու բարենորոգության հարցերով զբաղվել ու մտահոգվել են Խորեն Ա, Գեորգ Զ եւ Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց երջանկահիշատակ կաթողիկոսները: Սակայն հարցերը կուտակվել են ու մնացել առկախ: Այսօր բազմաթիվ հոգեւորականներ ինքնակամ կերպով ծիսական փոփոխություններ են կատարում, կրճատում կամ հավելում: Տեղեր կան, ուր սուրբ պատարագը, թաղման, պսակի ծեսը աշխարհաբար են կատարում, նորամուծումներ անում:

Ստորեւ հրապարակման է տրվում 1923 թ. Վրաստանի եւ Իմերեթի հայոց թեմի թեմակալ առաջնորդ Տ. Գեորգ Չորեքչյանցին Թիֆլիսի մի խումբ քահանաների խնդրագիրը՝ բարեփոխումների եւ իրենց անհուսալի վիճակի վերաբերյալ:

Սանդրո ԲԵՀԲՈՒԴՅԱՆ

5 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1923 Թ.

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲԱԶՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԹԵՄԻՆ ՀԱՅՈՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ Տ. ԳԷՈՐԳ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉՈՐԵՔՉԵԱՆՑԻՆ

ՏՓԽԻՍԻ ՄԻ ԽՈՒՄԲ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԻՑ

ԽՆԴԻՐ

Պատմական այս նշանակալից շրջանում, երբ հասարակական կեանքը, իր յառաջադիմութեան ճանապարհին, հին արժէքները վերագնահատութեան ենթարկելով, ձգտում է նորանոր պայմաններ ստեղծել իր երջանիկ գոյութեան համար, երբ անհատներից սկսած մինչ կազմակերպուած պետութիւնները քննադատական հայեացք ձգելով անցած պատմական շրջաններին՝ ժամանակի եւ ոգու համապատասխան իրանց ապագայի նոր շէնքն են կառուցում, բնական է, որ եկեղեցին էլ, որպէս հասարակական մի ուժեղ ու անժխտելի փակտոր, իր գոյութեան ընթացքում բնական պարտաւորութիւն է զգալու մի յետադարձ հայեացք նետելու իր անցեալի եւ ներկայ րէալ պայմանների վրայ ու այնպիսի դրութիւն՝ պայմաններ է ստեղծելու, որի մէջ հնարաւոր լինի նրա նորմալ զարգացումն ու կենսատու յառաջադիմութիւնը:

Հայոց եկեղեցին իր դարաւոր գոյութեան ընթացքում, իր ժողովրդական ոգով ու ազատ մտածելակերպով օտարների հիացմունքի առարկայ է եղել միշտ, սակայն Հայոց Եկեղեցին իր կամքի ու ցանկութեան հակառակ, պատմական տեւալ հանգամանքների ազդեցութեան տակ, հնարաւորութիւնից զրկուած է եղել վերջնական լուծում տալու այն մի շարք հասունացած ու անյետաձգելի վերանորոգչական խնդիրներին, որոնք իրանց վերջնական լուծումն են սպասում: Վրաստանի թեմի անդրանիկ պատգամաւորական ժողովի աշխարհական մեծամասնութեան միաբերան արտայայտուած ցանկութիւնները գոնէ այդ էր ապացուցում:

Ձերդ Սրբազնութիւն. Բարենորոգչական խնդիրների շարքին է պատկանում եւ հայ հոգեւորականի տարազի խնդիրը, որ տասնեակ տարիներ շարունակ շեշտուել է հայ գիտակից հոգեւորականութեան եւ ժողովրդի կողմից եւ ցայսօր անլուծելի է մնացել, ու հայ հոգեւորականը տարիների ընթացքում կրել է ու կրում է այն անլուր անպատուութիւնը, որ օրն ի բուն հասցնում է նրան թէ տգիտութեան մէջ խարխափող սնոտիապաշտ մասսան, թէ բարոյականութեան ու դաստիարակութիւնից զուրկ՝ փողոցներում իրանց գարշահոտութիւնը շարունակող կոկոշկարը եւ թէ «ինտելլիգենտ», ժամանակի սոցիալիստական հովերին ենթակայ ու եկեղեցին կործանման ձգտող երիտասարդութիւնը.... ու, քահանայութիւնն այսօր զրկուած իր գաղափարական մամուլից, խօսքի ազատութիւնից եւ օրէնքի հովանաւորութիւնից, վախենում է այսօր փողոց դուրս գալ՝ անպատուութեան, նախատինքի, թքումների եւ փողոցային հայհոյանքների մշտական սպառնալիքի տակ:

Հայոց եկեղեցու պաշտօնէութեան համար, նրա առաքելական շրջանում եւ յետագայում եւս խորթ է եղել այս տարազը եւ իբրեւ այդպիսին պէտք է ազատել նրան այն կաշկանդումներից եւ թոյլ տալ պաշտօնից դուրս, հասարակութեան մէջ հանդէս գալ քաղաքացիական սովորական տարազով: Ուստի, խոնարհաբար դիմելով Ձերդ Սրբազնութեան, խնդրում ենք, հարկ եղած միջնորդութիւն յարուցանել ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԻՍ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ առաջ ազատելու մեզ, այս զգեստի առթիւ կրած մեր անլուր տառապանքներից, հակառակ պարագային իր արժանապատուութիւնը գիտակցող ամեն մի հոգեւորական կը գերադասի իրեն տնային բանտարկութեան ենթարկել եւ սովամահ լինել, քան թէ դուրս գալ փողոց եւ ծաղրի ու ծանակի առարկայ լինել:

Օգտւում ենք առիթից նաեւ խնդրելու Ձերդ Սրբազնութեան՝ մեր անհուն բերկրանքի արտայայտիչը լինել ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋ ՆՈՐԱ հայ հոգեւորականութեան պարգեւած կրկնամուսնութեան մեծ շնորհի համար, վերջին կանոնական սրբատառ Կոնդակի առթիւ:

1. Յարութիւն քահանայ Ծուղուրեան
2. Ղեւոնդ քահանայ Ալխանեանց
3. Գէորգ ա. ք. Մեհրաբեանց
4. Սարգիս քահանայ Երզնկեանց
5. Միքայէլ քահ. Տէր Յարութիւնեան

եւ ուրիշներ, թւով 25 հոգի:

ՀՀ ՊԿՊԱ, ֆ. 57, ց. 3, գ. 501, 1-2, ձեռագիր, բնագիր:

ԵՊՀ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՆ

Արդեն չորս տարի է, ինչ Երեւանի պետական համալսարանի աստվածաբանության ֆակուլտետի ուսանողներն իրենց ուսումնական, մանկավարժական պրակտիկան անցկացնում են Երեւանի՝ Ալ. Շիրվանզադեի անունը կրող թիվ 21 դպրոց-վարժարանում: Թեեւ կրոնի ուսուցման համար դպրոցը պետական հովանավորում չի ստանում, բայց տնօրեն Վ. Սարգսյանի եւ փոխտնօրեն տիկին Մարգարյանի շնորհիվ կրոնի դասավանդմանն այստեղ լուրջ ուշադրություն է դարձվում:

Այս տարի էլ դպրոցն իր հյուրընկալ դռները բացեց սովորելու եւ սովորեցնելու եկած ուսանողներիս առջեւ:

Դպրոցում դեկտեմբերի 20-ին Հայաստանում քրիստոնեության ընդունման 1700-ամյակին նվիրված հանդես էր կազմակերպված՝ 3ա դասարանցիների մասնակցությամբ: Այդ օրը դպրոցի լուսավոր կամարների ներքո թեւածեց Աստծո խոսքը: Երեխաները հայ միջնադարյան տաղ ու շարական թոթովեցին իրենց անապակ շուրթերով: Տիեզերական անհունը լուսավորվեց մանկական մաքրամաքուր «Առավոտ լուսո»-ի հնչյուններից: Լույսն անթեղվեց ամենուր՝ մեր սրտերում...

Մենք՝ աստվածաբանության ֆակուլտետի 4-րդ կուրսի ուսանողներս, մեր ձեռք բերած գիտելիքներով եւ իմաստնությամբ ինքնավստահ, թերեւս առաջին անգամ զգացինք մեր անզորությունը, մեր տկարությունը, երբ մանկական այս անաղարտ աղոթքներից մեր հոգիներն ալեկոծվեցին: 3-րդ դասարանցի փոքրիկը մեր առջեւ բացեց Աստծո արքայության դռները՝ սուրբ, անապակ, մաքուր... Եվս մեկ անգամ համոզվեցինք, որ Աստծո արքայությունը մանուկներինն է, ուր կարող ենք մտնել՝ լինելով անբիծ մի մանուկ...

Խոնարհվում ենք այս դպրոցի մանկավարժների եւ հատկապես կրոնի ուսուցչուհի տիկին Քնքուշ Խաչատրյանի առաջ, որի շնորհիվ այդ օրը Աստծո շնորհը եւ լույսը մարգարտացողի նման շաղվեցին մեր հոգիներում: Հայ եկեղեցուն նվիրված մի հայուհի, որն Աստծո իմաստնությամբ է ասեղնագործում մանուկների թափանցիկ հոգիները եւ նրանց միտքը լցնում Աստծո գիտությամբ:

Այդ օրը՝ հանդեսին, տիկին Խաչատրյանը երգեց հոգեպարար հայ շարականը: Այն ձուլվեց իր սաների երգի ելեւէջող հնչյուններին եւ առաքվեց երկինք:

Բոլորս ցնցված էինք եւ հուզված: Եթե այսօր Հայաստանում կան դպրոցներ, որ ունեն նման խելամիտ տնօրեններ եւ հոգատար ուսուցիչներ, ուրեմն չպետք է երկյուղենք մեր ապագայի համար: Աստծո լույսով եւ իմաստնությամբ զինված ապագա սերունդը կհամախմբվի եւ իր հավաքական ուժը կդնի Հայ եկեղեցու կամարների ներքո:

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ԵՊՀ աստվածաբանության ֆակուլտետի Դ կուրսի ուսանողուհի

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Աստղիկ Ստամբոլցյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ ք. Վաղարշապատ, ՔԴՔԿ
հեռախոս՝ (0+31) 56780
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստոր. է տպագր. 31. 1. 2002 թ.
Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ: